ČÍSLO 1

15. ČERVNA 2011

ROZHOVOR 5

Miroslav Polreich přibližuje svět diplomacie a zpravodajských služeb.

ESTÉTSKÁ SYMFONIE… 9

Blížící se konec světa v novém filmu Larse von Triera je protkán vizuálně přitažlivou podívanou v tempu andante.

EXEKUCE BIN LÁDINA... 3

Symbol je odstraněn. Symbol čeho? A kudy vlastně kráčí arabský svět?

Kulturní noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

2 STRANA

ODBOROVÉ ALIBI

Kolektivní vyjednávání jako obrana demokratického státu.

8 STRANA

ZÁSAHY DO MĚSTSKÉHO

Iniciativa k oživení veřejného prostoru v Brně.

10 STRANA

CO TVRDÍ MOLERO

Ukázka z polyfonního románu Dinise Machada.

PŘIPRAVUJE SE

O prázdninách vyjdou dvě dvojčísla čtrnáctideníku Kulturní noviny – v červenci 2–3/2011 a v srpnu 4–5/2011. Od pondělí 5. září budeme vycházet ve čtrnáctidenní periodě.

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsme prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury.
Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti.
Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz.
Noví členové získávají předplatné na 1 rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

1. Informace o družstvu:
druzstvo@kulturni-noviny.cz
2. Informace o předplatném a obecné dotazy:
info@kulturni-noviny.cz
3. Náměty a reakce:
redakce@kulturni-noviny.cz

Nejjednodušší podpora projektu:
Předplaťte si Kulturní noviny!
VYZKOUŠEJTE NÁS!
SMS = číslo KN ZDARMA
Pošlete SMS ve tvaru
Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSČ na **608 573 963**

ISSN 1804-8897
9 771804 889023 01

ŠUMAVA

Národní park pralesů, rašelinišť a – kůrovce

Malý, nenápadný brouček se stal příčinou rozsáhlých změn v koncepci národního parku, konfliktu mezi správou parku, obcemi, nevládními organizacemi a odborníky. Jde tu o víc než jen o něj.

MOJMÍR VLAŠÍN

Šumava patří mezi nejcennější části našeho přírodního dědictví. Jsou zde pralesovité porosty horských smrčin a bučin, bohatá rašeliniště i ledovcová jezera. Vyskytují se zde ohrožené druhy rostlin a živočichů, namátkou jmenujme: rys ostrovid, los evropský, puštík bělavý, rosnatka anglická, suchopýrek alpský či šídlatka jezerní. Proto zde byl v roce 1991 vyhlášen náš největší národní park. Jako ochranné pásmo slouží stejnojmenná CHKO. Posláním parku je chránit přírodu a přirozený vývoj ekosystémů, umožnit poznání přírody formou šetrné turistiky, zajistit vědecký výzkum a vytvořit podmínky pro prosperitu místních obcí. V posledních letech přitahuje pozornost veřejnosti spor o zásahy proti kůrovci, který obnažuje mnohem hlubší problematiku koncepčního přístupu k parku vůbec.

Česká zkušenost

Národní park je rozdělen na tři zóny. První zóny sestávají ze zachovalých přirozených biotopů, především rašelinišť či pralesovitých porostů. Druhé zóny mají být postupně – během několika desítek let – převáděny na přírodní les. Měl by se sem tedy vracet buk a jedle, ve vyšších polohách potom původní genofond smrku a jeřáby. Třetí zóny tvoří obce a jejich bezprostřední okolí.

V současné době ale část lesů druhých zón tvoří smrkové monokultury, vysázené před desítkami let. Přirozené mechanismy zajišťující stabilitu ekosystému jsou zde oslabené a les rychleji podléhá hmyzu či extrémnímu počasí, především

KOMENTÁŘ JIŘÍHO PLOCKA

Zázrak

Když jsme zakládali družstvo Kulturní noviny, žili jsme silnou ideou, která se zdála zcela jasnou a potřebnou. V situaci, kdy vládnoucí moc se od občanů vzdaluje a ztrácí pro ně elementární empatii (přes všechny ty krásné řeči), je nutné vytvářet mediální prostor, který nebude závislý na úzkých politických a ekonomických zájmech. Který se bude snažit pojmenovávat realitu s ohledem na občany, tedy skutečný základ státu. Který se bude zabývat kulturou, a to jak tou bytostnou (nikoli kulturním průmyslem), tak i tou v nejširším slova smyslu, třeba politickou. V září této ideje jsme doufali, že se k nám budou rychle připojovat lidé, kteří cítí věci podobně. Když sledujeme debaty na internetu či na místech, kde se lidé potkávají, vidíme, že je jich hodně. V zrcadle naší snahy jsme však také zaznamenali, jak obrovská nedůvěra a skepse vládne v české společnosti. Například v porovnání s německým či švédským prostředím. Je ta skepse bytostně česká, či má jiné pozadí, třeba dějinný vývoj v druhé polovině 20. století? To jsou jedny z otázek, jimiž se chceme v budoucnu zabývat a už jsme o nich diskutovali na naší loňské konferenci o angažovaných médiích v Jihlavě.

Na dubnovém mediálním kongresu v Berlíně jsem si uvědomil, že jakkoli je náš pokus o vytvoření zdejšího družstevního média ojedinělý, tak v mezinárodním měřítku není ničím nelogickým! Je součástí větší vlny, jíž se emancipuje občanská společnost i v dalších státech. A to přinejmenším v pudu sebezáchovy, protože vládnoucí struktury se všude byrokratizují, zneprůhledňují a podléhají čím dál více zájmům vlastním či nadnárodních kapitálových struktur. Média, jež by je měla kriticky reflektovat, ztrácejí s propadem mediálního byznysu ekonomický fundament. Hledají se alternativní způsoby, jak financovat nezávislou žurnalistiku. Jedním z nich je tvorba mediálních družstev, jejichž členové mohou reprezentovat široký vzorek občanské společnosti – od lidí z neziskových organizací po podnikatele, jimž všem není lhostejný úpadek étosu správy společného státu. Tyto typy médií najdeme v Německu, Švédsku, Itálii, Švýcarsku, ale třeba i v Turecku nebo v Uruguayi (Tam je dokonce druhý největší deník La Diaria družstvem!).

Devatenáct odvážlivců z podzimu 2009, jejichž počet postupně narostl na šedesát dva k dnešnímu dni, dalo základ prvnímu mediálnímu družstvu v České republice, jež postupně dělá jeden krok za druhým ke svému cíli: týdeníku Kulturní noviny. Během přípravné fáze (viz popis činnosti družstva na www.kulturni-noviny.cz) jsme získali určité prostředky – od prvních předplatitelů, z družstva i institucionální dotace – a začali skromně tímto čtrnáctideníkem o dvanácti stranách. Budeme dělat vše pro to, aby malá rostlinka, kterou jsme zasadili, vzkvétala a přinášela užitek. Je jistě brzy na jakékoli prognózy, ale už tento začátek považuji za malý zázrak. Pokud nám vyjádříte svou přízeň, ať už jako předplatitelé, členové družstva či jinak, pomůžete v jeho dalším uskutečňování. Děkujeme předem.

BEZ PARDONU

Moc sprosťáků

Byla doba, kdy zde vládli ideologičtí fanatici. Vystřídali je pak zrádci a kolaboranti. A když jsme konečně zas mohli svobodně volit, mezi demokraty jsme upřednostnili pragmatiky. Z těch se pak vyklubali cynici. A jak šel čas, k vládě se dostali prospěcháři a podržtaškové mafiánů. A když už občan nabyl dojmu, že horší to být nemůže, přišli sprosťáci. Tak jak se říká, že zločinec je vždy krok před policajtem, je i politik krok před voličem. Až když občané nahlédnou, že volili chybně, mohou špatnou volbu korigovat. Zatímco se ale občan chystá potrestat jednu deviaci, politický deviant na něj chystá novou, zákeřnější.

Náš problém se sprosťáky ve vládě a v parlamentu je kulturní. Oč doopravdy jde v současné politice, už díky některým nahrávkám politických aktérů víme. Jde už jenom o prachy. Abychom ale mohli situaci analyzovat, nejprve řečené překládáme do spisovné češtiny. Politici totiž hovoří tak oplzle a primitivně, že si nejsme jisti, zda dobře rozumíme. Co když jsme ale ve skutečnosti prudérní a transkripcí přicházíme o podstatný emotivní podtext původního sdělení? Povšimněme si, že uchopit původní text se odvažují pouze herci, výstřední komedianti. Zpravodajové, komentátoři, politologové či sociologové se vesměs citovat autentický materiál stydí.

Cokoli kriticky řekneme vlastními slušnými slovy o sprosťácích, kteří nám vládnou, bude nutně eufemismem. K čemu je nám, že věci veřejné jsou demokraticky spravovány, když je spravují sprosťáci? Když diskutujeme o úpadku politiky, o politické bídě, anebo když lamentujeme nad absencí politické kultury, pohybujeme se po kvalitativně jiném terénu, než je džungle, ve které se zákonodárci titulují jako zmrdi a pičusové!

Není to zkrátka, jak to vypadá. Je to daleko horší. Moc sprosťáků sílí. Tou oplzlostí se utvrzují ve své výlučnosti, zbavují se zábran a konvencí a hlavně se kryjí clonou slov, za které je jen málokdo vezme. Kalkulují s tím, že slušný člověk se štítí brát za slovo zmrda a pičuse. A je to tak.

IVAN HOFFMAN

VÝROČÍ

Jan Zábrana (* 4. 6. 1931)

Významný překladatel, básník a prozaik, v mládí postižen politickou perzekucí, celý život bojoval s větší či menší nepřízní doby. Neobyčejně citlivý tvůrce zanechal v české literatuře ojedinělé autobiografické dílo *Celý život* (Torst, Praha 2001, 1. jednosvazkové vydání), jež zrcadlí jak společnost za totalitářského socialismu, tak autorovu duši. Zemřel po těžké nemoci 3. září 1984.

„Boha nelze proklít a odvrátit se od něho – právě tak nelze proklít matku. Nejsou náhodní, oba jsou daní. Bohu lze položit jedinou otázku: proč jsi mě potrestal? A tutéž i matce.“ (1978)

Odborové alibi

Mezi úkoly odborových organizací patří stejně tak kolektivní vyjednávání jako obrana demokratického státu. Práce v odborech může být pro řadu lidí prvním setkáním se strukturami a životem zastupitelské demokracie.

PATRIK EICHLER

Odboráři mají alibi. Na sobotu 21. května svolali do Prahy velkou protivládní demonstraci. Průvod s prapory a houkačkami prošel po magistrále od Domu odborových svazů na Václavské náměstí. Shromáždění, kterého se podle zveřejněných údajů zúčastnilo na padesát tisíc lidí, skončilo pod sochou svatého Václava zpěvem státní hymny. Vláda pravicové koalice nemůže říci, že nevěděla o nesouhlasu, který dnes ve veřejnosti panuje s jejími kroky a metodami. Odboráře pak nikdo nemůže obvinit, že svůj nesouhlas nedali najevo dostatečně důrazně.

Demonstrace proti zákeřným reformám, Praha 21. května. Repro: www.cmkos.cz

Demonstrace z 21. května poslouží jako alibi pro média, politiky i váhající část veřejnosti. Po ní je možné přistoupit ke stávkám v dopravě, protože ty občané i hospodářství pocítí citelně a ihned, různým blokádám nebo i občas zmiňované generální stávce za odstoupení vlády.

Když poslední demonstraci popíšeme takto, tak nevadí, že na ni vláda nijak nereagovala. Podobně se ostatně zachovala i při demonstraci čtyřiceti tisíc zaměstnanců veřejné správy a bezpečnostních složek loni v září, celodenní výstražné stávce státních zaměstnanců v prosinci i při sérii několikatisícových demonstrací, které od počátku roku v Praze a Brně zorganizovala iniciativa ProAlt nebo Národní rada osob se zdravotním postižením.

Nejmenší společný jmenovatel

Když se loni v září na pražském náměstí Jana Palacha sešlo na čtyřicet tisíc lidí na demonstraci svolané zaměstnanci veřejných služeb a správy a bezpečnostních sborů, tak odbory doslova musely hovořit o úspěchu. Samy předpokládaly účast zhruba poloviční. Výrazně nad očekávání se zúčastnili do té doby pasivní lidé z Prahy a středních Čech. Symbolicky se k demonstraci pod heslem „Nechceme platit dluhy za špatné vládnutí“ nakonec připojil i Odborový svaz KOVO. Jeho předseda Josef Středula tehdy řekl, že příště se k protestu zaměstnanců veřejných služeb přidají i lidé z výrobní sféry. Kdyby se to stalo v září, mohla být účast na tehdejší demonstraci možná i dvojnásobná.

Deklarovaných padesát tisíc účastníků z 21. května je oproti tomu jen průměrný výsledek. Nadto připomeňme, že průvodu od sídla ČMKOS na Václavské náměstí se účastnilo asi jen patnáct tisíc lidí. Na podzim většina účastníků demonstrace přišla na Palachovo náměstí v průvodu z Letné.

Odborářům se od podzimu sice podařilo vytvořit širší protivládní koalici, nepodařilo se jim ale stejným způsobem zmobilizovat členy organizací, které se takto sdružily. Českomoravská konfederace odborových svazů, Asociace samostatných odborů, Koalice dopravních odborových svazů, Iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ ProAlt, Národní rada osob se zdravotním postižením ČR nebo Společenství práce a solidarity v květnu nepřesvědčily širší veřejnost, že velká demonstrace je odpovídající formou protestu proti krokům a chování vlády. To je důležité varování do dalších měsíců. Konkrétní protivládní akce musejí být nejen efektní, ale i reálně účinné. Neobejdou se tedy bez přesvědčování obyvatel a bez jejich podpory.

Pozor na SPASitele

Největší odpovědnost za výsledek protivládního snažení dnes leží na Českomoravské konfederaci odborových svazů. Má nejširší organizační strukturu. Zformulovala věcné argumenty proti návrhům takzvaných vládních reforem. Je s to přesvědčovat a mobilizovat vlastní členy i širší veřejnost. A kromě toho může rozhodovat, kdo se na protivládních akcích organizovaných pod její hlavičkou bude podílet a kdo ne. Ve shodě s obecným naladěním společnosti si přitom odbory udržují odstup od politických stran a naopak vítají podporu od různých občanských koalic.

Proto se sluší napsat, že pod hlavičkou Společenství práce a solidarity (SPAS) se neskrývají jen sdružení typu komunitaristické Alternativy zdola nebo pacifistického Ne základnám. Kromě těchto a dalších organizací jsou členy SPAS i dvě relevantní politické strany. KSČM, která ho založila a vede, a národně populistická Suverenita Jany Bobošíkové, která jistě i tímto způsobem bude chtít rozšířit svou voličskou základnu.

Jména Suverenity, KSČM i Demokratické strany zelených, i když prozatím zůstala skryta pod hlavičkou SPAS, na demonstraci z 21. května zazněla z pódia. Jméno ČSSD, která odbory podpořila otevřeně a sama, z pódia nezaznělo. Jako by platilo, že politická strana ukrytá v širší občanské koalici, získává na legitimitě. A že když máme společného nepřítele, pak nezáleží na tom, kdo je mým spojencem.

Patrik Eichler (1984) je novinář, komentátor Deníku Referendum, pracuje v Masarykově demokratické akademii.

zpětné zrcátko

24. června 2008
Hodinová stávka na protest proti vládním reformám. Topolánkově vládě se podařilo vyvolat první protestní akci v historii českého odborového hnutí po roce 1990, od níž se nedistancoval žádný odborový svaz.
Česká republika není žádnou výjimkou v celkovém nárůstu aktivity odborového hnutí. Následky finanční krize a vládní škrty a reformy vyvolávají protipohyb odborů po celé Evropě. Ten má dnes už ráz systematické kampaně, k níž se přidávají i nejrůznější občanské iniciativy. V ČR se kromě akcí jednotlivých profesních odborových organizací (například lékařských či železničářských) podílejí na organizaci demonstrací, konferencí a stávek dvě největší odborové centrály – Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS) a Asociace samostatných odborů (ASO).

29. září 2010
Evropská odborová konfederace (ETUC) uspořádala v Bruselu demonstraci – Evropský odborový akční den proti vládním škrtům.

Rok 2011:

31. března
ČMKOS pořádala ve spolupráci s Nadací Friedricha Eberta mezinárodní konferenci Soukromé důchodové systémy a jejich dopady na veřejné důchodové systémy.

7. dubna
Odbory se podílely v Brně na akci iniciativy ProAlt Demonstrace proti vládním reformám.

7. dubna
Demonstrace pořádaná ETUC a maďarskými odbory proti vládním škrtům, nespravedlivým reformám a nezaměstnanosti během zasedání ministrů financí a hospodářství zemí EU. Počet účastníků – kolem padesáti tisíc.

26. dubna
Akce ČMKOS v Praze na podporu vyslovení nedůvěry vládě Otevřete oči.

28. dubna
Mezinárodní den obětí pracovních úrazů a nemocí z povolání a zraněných při práci.

7. května
Demonstrace v Praze Vláda proti lidem, lidé proti vládě – pořádaná iniciativou ProAlt, podporovaná odbory. V jejím prohlášení byly mimo jiné formulovány základní teze, které charakterizují ducha odborové akce: „Odmítáme pohrdání vlády veřejným míněním a sociálním dialogem. Odmítáme, aby tzv. reformy prohlubovaly další zadlužování země a ze zaměstnanců se stali daňoví soumaři, kteří ponesou hlavní břemeno zvýšení daní. (...) Nechceme být občany třetí kategorie ani doma, ani v Evropě a svá práva jsme odhodláni důsledně bránit.“

21. května
Demonstrace proti zákeřným reformám pořádaná ČMKOS, ASO a ProAlt. Počet účastníků – 48 tisíc.

1. června
Vyhlášení časově neomezené stávky dopraváků v Ostravě. *(jp)*

Exekuce bin Ládina a co bude dále?

S dopadením mytického teroristy Usámy bin Ládina skončila desetiletá kapitola „tažení proti terorismu“, kterou zahájila americká vláda po útocích z 11. září v roce 2001. Je nepochybné, že si současný americký prezident Barack Obama touto akcí připsal kýžené politické body pro předvolební kampaň v roce 2012. Nabízí se otázka, mají-li okupační jednotky NATO dále setrvávat v Afghánistánu, když byl oficiální cíl mise splněn?

DANIEL VESELÝ

Řada kritiků „cíleného usmrcení“ bin Ládina poukazuje na fakt, že Spojené státy nerespektují mezinárodní regule a územní suverenitu nezávislého státu. Také skutečnost, že veřejnosti nebyly předloženy konkrétní důkazy o smrti nejproslulejšího teroristy na světě (například videozáznam či fotografie těla), nahrává jak odpůrcům Washingtonu nejen v islámském světě, tak stoupencům konspiračních teorií. Dokonce i řada známých osobností včetně pákistánské političky Benazír Bhuttové,[1] jež tragicky zahynula při atentátu v roce 2007, dříve prohlásila, že Usáma bin Ládin pravděpodobně zemřel již v roce 2001. Vycházejme ovšem z předpokladu, že nejhledanější terorista byl skutečně zneškodněn na začátku května, a uvažujme o tom, co tato skutečnost znamená nejen ve válce proti terorismu, ale na mezinárodní scéně jako takové.

Zpráva o eliminaci teroristického nepřítele číslo jedna vyvolala ve Spojených státech bouřlivé ovace. Prezident Obama exekuci velebil coby „svědectví o velikosti našeho národa“, s tím, že „spravedlnost byla vykonána“.[2] Právnická esa, jako Marjorie Cohnová či Richard Falk, na druhou stranu uvedla, že „cílené usmrcení“ bin Ládina byl akt odporující mezinárodnímu právu.

Členové komanda dostali z Bílého domu explicitní rozkaz, aby „terč“ spíše usmrtili, než aby jej zatkli.[3] Rozkaz byl splněn, ač šlo o ilegální akt provedený na půdě svrchovaného státu bez vědomí jeho nejvyšších představitelů. Obamova administrativa tím dala světu s pohrdáním a ostentativně najevo, že šlo o standardní zásah, který se může opakovat.

Není těžké pochopit, že pro americkou vládu by nebylo výhodné postavit bin Ládina před řádný soud, protože by mohl mluvit o tom, že v 80. letech, kdy bojoval proti sovětské armádě v Afghánistánu, udržoval vřelé styky se CIA. O skutečnosti, že bin Ládin a další jeho soukmenovci byli cvičeni, vyzbrojeni a placeni CIA, informoval BBC[4] mezi dalšími blízkovýchodní analytik Hazhir Teimourian. Siegesmund von Ilsemann v textu, který publikoval prestižní list Der Spiegel, bin Ládina dokonce označil za „jednoho z nejlepších kupců zbraní od CIA“.[5] Americký prezident Ronald Reagan tyto islámské fanatiky nazýval „bojovníky za svobodu“. To by pověst Spojených států v očích veřejnosti jistě poškodilo, avšak není svědek, není problém.

Zločinec, nebo ikona?

Jeden hypotetický důvod pro postavení bin Ládina před imaginární soud by mohl vycházet z faktu, že vláda Spojených států po něm pátrala kvůli atentátům na americká velvyslanectví v Keni a Tanzanii v roce 1998, během nichž přišlo o život 223 lidí. Pro tvrzení, že útoky z 11. září má na svědomí Usáma bin Ládin, doposud neexistují validní důkazy, a to navzdory rozsáhlému vyšetřování. V dubnu 2002 šéf FBI Robert Mueller informoval tisk o tom, že se pouze „domnívá“, že rozhodnutí o spáchání útoků z 11. září bylo lídry Al-Kajdy zosnováno v Afghánistánu a že jasnější kontury získalo ve Spojených arabských emirátech a v Německu.[6] Opět chybí věrohodný důkaz. Veterán-reportér Robert Fisk, který s bin Ládinem třikrát dělal interview, pro TV ONE navíc uvedl, že bin Ládin „nikdy teroristické operace neplánoval“, nýbrž že působil spíše jako „ikona“.[7]

Část veřejnosti i řada pozorovatelů se po smrti bin Ládina obávala eskalace teroristických aktivit v západním světě. Jenže bin Ládin už dávno pro Spojené státy nepředstavoval vážnou hrozbu, neboť jeho čas slávy a důležité podpory dávno minul, což potvrdily události odehrávající se nyní v arabském světě. Fisk dále konstatoval, že bin Ládin a Al-Kajda prohráli bitvu o „srdce a mysl“ arabského světa. „Nacházíme se uprostřed ohromné arabské revoluce, kdy se arabští muslimové zbavují svých diktátorů, protože lační po sekulární, svobodné a demokratické společnosti, a tyto snahy jsou v naprostém rozporu s tím, o co bin Ládinovi šlo,“ napsal na začátku května.[8] Ukázalo se vlastně, že i ti necivilizovaní barbaři tlukoucí na bránu naší civilizace žádají stejná práva jako my, nikoliv nastolení celosvětového kalifátu, o němž bin Ládin a jeho soukmenovci snili.

Nepřesvědčivá prezidentská hra

Několik dní po atentátu se veřejnost mohla seznámit s dalšími odtajněnými dokumenty WikiLeaks,[9] podle nichž americké úřady již od roku 2005 znaly místo, kde se nejhledanější terorista nachází. Pokud je toto tvrzení pravdivé, proč nebyl dávno zatčen a pohnán před spravedlnost? Zde se nabízí různá hypotetická vysvětlení: prezident Obama měl těsně před cíleným usmrcením bin Ládina podle průzkumu Gallupova ústavu[10] nejnižší podporu mezi Američany od nástupu do prezidentské funkce; tato akce mu nejen nějaká ta plusová procenta v oblibě přinesla, ale může mít také pozitivní vliv na nadcházející prezidentskou kampaň. Zajisté hovoříme jen o domněnkách, třeba proto, že naplánování takovéto operace obvykle trvá déle než pár dní, avšak znepokojivé otázky zůstávají.

Asi nejzávažnějším důsledkem bin Ládinovy exekuce je zhoršení již tak napjatých americko-pákistánských vztahů. Islámábád má jistě plné právo si stěžovat na porušení své svrchovanosti Washingtonem, který zde provedl politickou popravu. Antiamerikanismus v Pákistánu dosahuje vrcholu v souvislosti s bezpilotní válkou, kterou nad Wazíristánem vede CIA proti islámským fundamentalistům a kterou po smrti bin Ládina prezident Obama eskaloval. Takovýto čin je z dlouhodobého strategického hlediska naprosto nesmyslný. Situace je o to vážnější, že tato země vlastní rychle se modernizující jaderný arzenál, který je pevně v rukou armády. Přední specialista na Pákistán a jeho armádu Anatol Lieven tvrdí, že v případě další americké invaze by se pákistánští vojáci vůbec nezdráhali svou zemi bránit. Další problém podle Lievena tkví v tom, že Spojené státy na Pákistán vyvíjí nátlak, aby s nimi spolupracoval na válce proti afghánskému Talibanu. Ten se ale těší oblibě většiny Pákistánců, včetně vojáků, kteří jej považují za legitimní odboj proti invazní armádě.[11]

Přestože je oficiální cíl afghánské mise splněn, vojska NATO v čele s americkou armádou podle amerického viceprezidenta Joe Bidena pravděpodobně v této asijské zemi zůstanou i po roce 2014.[12] Toto prohlášení je ale v rozporu s dřívějším tvrzením Obamovy administrativy, že hodlá svá vojska do té doby úplně stáhnout. Také Obamova slova o tom, že smrt Usámy bin Ládina učinila svět bezpečnějším, můžeme chápat jako falešnou ukolébavku; svět je totiž mnohem složitější organismus, než jak je nám namlouváno.

Daniel Veselý (1978) je překladatel a zabývá se komplexně vztahy mezi zeměmi vyspělého Západu a globálního Jihu.

1 http://www.youtube.com/watch?v=UnychOXj9Tg
2 http://www.huffingtonpost.com/2011/05/02/osama-bin-laden-dead-obama-speech-video-transcript_n_856122.html
3 http://www.theatlantic.com/politics/archive/2011/05/the-goal-was-never-to-capture-bin-laden/238330
4 http://newsvote.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/155236.stm
5 http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,498421,00.html
6 http://www.zcommunications.org/there-is-much-more-to-say-by-noam-chomsky
7 http://tvnz.co.nz/world-news/bin-laden-had-lost-relevance-fisk-4151408
8 http://www.zcommunications.org/bin-laden-had-lost-relevance-by-robert-fisk
9 http://www.counterpunch.org/shamir05042011.html
10 http://www.trtenglish.com/trtworld/en/newsDetail.aspx?HaberKodu=1df1615e-232d-407d-806e-e719f5323b5d&title=Support%20for%20Obama%20at%20the%20lowest%20in%20US
11 http://www.zcommunications.org/there-is-much-more-to-say-by-noam-chomsky
12 http://articles.cnn.com/2011--01-11/politics/afghanistan.biden_1_afghanistan-vice-president-joe-biden-nato?_s=PM:POLITICS

ODPOSLECH

Plíživá privatizace

V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR proběhla 5. května 2011 první rozprava o návrhu poslanců Marka Šnajdra (ODS), Leoše Hegera (TOP09), Jiřího Štětiny (VV), Petra Tluchoře (ODS), Petra Gazdíka (TOP09) a Kristýny Kočí (VV) na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních. Problém návrhu je v tom, že ruší nedokonalý zákon a nenabízí alternativu, čímž ponechává prostor pochybnostem o úmyslech předkladatelů. Ministr Heger se při obhajobě zákona v závěrečném apelu prořekl: *...doporučuji, abyste se zasadili o zrušení tohoto zákona a umožnění toho, aby se prostředí s převodem nemocnic dle tohoto zákona zklidnilo a umožnilo klidné vytvoření zákona o neziskových nemocnicích, který by umožnil současnou síť přímo řízených organizací* ***odstátnit*** *způsobem, který bude mnohem kultivovanější.* Situaci asi nejlépe shrnul poslanec Richard Dolejš (ČSSD): *Já bych se krátce vrátil k historii vzniku tohoto zákona, který reagoval na to, co se dělo v krajích poté, co byly nemocnice převedeny na krajskou samosprávu, kde tehdy vládla Občanská demokratická strana spolu – ve větší části krajů – s lidovci, nyní s větší části TOP 09, kteří přešli do této strany. My jsme vlastně touto normou reagovali na to, že krajské reprezentace ODS připravovaly rozsáhlou privatizaci těchto zařízení. V prvé etapě převedly nemocnice na obchodní společnosti a v druhé etapě si vybraly Středočeský kraj jako jakéhosi pokusného králíka, kde zkusily privatizovat, napřímo prodat malé nemocnice. (...) Samozřejmě ODS by jaksi měla se chovat férově a nehledat záminky, že chce tento zákon zrušit proto, že je nekvalitní a že má chyby, ale měla by jasně říci ústy pana Šnajdra, že se vrací a vychází z Modré šance pro podnikání, což byl dokument, který zpracoval současný poradce pana premiéra pan Říman a ve kterém se ODS jasně hlásí k plošné privatizaci veřejného sektoru. A součástí tohoto záměru je i privatizace nemocnic. (...) Chtěl bych připomenout jednu věc, že těch deset středočeských nemocnic bylo prodáno zhruba tři čtvrtě miliardy pod odhadní cenou, což je skandální záležitost, a byly dokonce případy, kdy stát investoval např. do hořovické nemocnice 300 milionů korun a krajská reprezentace ODS a lidovců, dnes TOP 09, tuto nemocnici prodala za 50 milionů korun. Obdobně se postupovalo při privatizaci onkologického zařízení Na Pleši (...) Osobně jsem přesvědčen (...), že pokud bude tato norma zrušena, tak v tomto volebním období se rozhodně nové normy nedočkáme. Nepřekvapuje mě postoj ODS ani TOP 09, protože ten je ve své podstatě konzistentní (...) Překvapuje mě postoj Věcí veřejných...* (jp)

Zdroj: http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/16-7.html

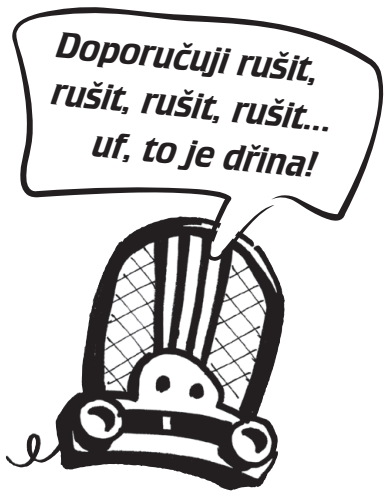

v horách velmi častým vichřicím. Proto v okrajových částech parku je (ve druhých zónách) nezbytné proti kůrovci zasahovat. Sanace by měla důsledně likvidovat vznikající ohniska, a to hlavně v těch místech, kde hrozí, že se kůrovec rozšíří i do hospodářských lesů mimo park. Vyhnout by se však měla těm oblastem, kde kvůli mimořádným klimatickým podmínkám situaci pouze zhorší.

S kritikou se ale setkal konkrétní postup, který zvolila současná správa národního parku pod vedením ředitele Stráského. Na návrh tzv. pracovní skupiny se v roce 2011 rozhodla kácet mimo jiné v těchto oblastech: Černohorský močál, Prameny Vltavy, Novohůrecké slatě, Vysoké lávky, Jezerní slať, Chalupská slať, Kaňon Křemelné, Tetřevská slať. A tím zmenšit bezzásahovou zónu na necelých 15 procent. Tento záměr byl později ministrem životního prostředí Chalupou zredukován, ale i přesto správa parku usiluje o kácení v těch částech, kde hrozí, že zásahy budou zcela devastující pro přírodu: Paštěcké stráně, Tetřevská slať, Mezilesní slať, Buková slať, Ždárecká slať a jiné. Zásahy by znamenaly velké riziko vzniku holin a následného rychlého rozvracení větrem i urychlení rozpadu porostu.

Přitom bezzásahový režim je už vyzkoušen. V rezervaci Černé a Čertovo jezero, která leží v Chráněné krajinné oblasti Šumava nedaleko hranice národního parku, byla úspěšnost zásahů podrobně sledována. Odborníci v místě, které charakterem a polohou odpovídá prvním zónám, využili mimořádné příležitosti ke srovnání obou postupů: zatímco v části rezervace se proti kůrovci nezasahovalo, na jiných místech s ním lesníci sváděli tuhý boj. Pečlivý monitoring přinesl překvapivé výsledky: ani důsledná asanace každého napadeného stromu v zásahové části zde nezabránila postupu kůrovcové kalamity v roce 1996. Účinnost kácení byla o pouhé jedno procento vyšší než efekt přirozené regulace v následujících letech v bezzásahovém pásmu. Pokles početnosti kůrovce v bezzásahové části rezervace byl téměř shodný s plochami, kde se kácelo. Celkový počet smrků, jež padly za oběť asanaci, je ale daleko vyšší: v roce 1998 totiž množství stromů vyvrátila a polámala vichřice, z toho přes 88 procent v místech masivních zásahů a necelých 12 procent na bezzásahových plochách. Pokud sečteme kácení a polomy, které v jeho důsledku vznikly, padlo asanaci za oběť o 40 procent více smrků, než jich zničil kůrovec při bezzásahovém režimu. „Dosavadní realizací obranných opatření byl zřetelně urychlen rozpad lesního porostu," upozorňuje studie z roku 1999 (*F. Krejčí, P. Mottl: Posouzení stavu kalamity a způsobu likvidace následků větrné kalamity v NPR Černé a Čertovo jezero. Park Servis Šumava s.r.o., Sušice*). Pavla Čížková, pracovnice NP Šumava, na základě dlouhodobého monitoringu píše: „Množství obnovy v území ponechaném samovolnému vývoji je dostatečné. Průměrný počet jedinců zmlazení se rovná 5 240 ks/ha... Už v roce 1998 podrobné šetření plzeňského Lesprojektu v oblasti Modravských slatí prokázalo, že pod odumřelými smrky je překvapivé množství semenáčků do výšky 5 cm (průměrně kolem 5000 ks/ha). Pro srovnání ve zralém smrkovém lese roste 250–500 dospělých jedinců na hektar – počet jedinců zmlazení je tedy deseti až dvacetinásobně vyšší než počet stromů v dospělém lese." (*Pavla Čížková: Jak se chová les ponechaný samovolnému vývoji. Veronica 2011/1.*)

Bavorská zkušenost

Výsledky strategie nezasahování ukazuje národní park Bayerischer Wald na německé straně Šumavy. V jeho jádrové zóně, jež odpovídá české první zóně a postupně se zvětšuje, se kůrovcem napadené stromy zásadně nekácí. Kolem ní vznikl 500 až 1000 metrů široký pufrační pás, který má před kůrovcem chránit okolní hospodářské lesy a kde napadené stromy důsledně likvidují.

V jádrové zóně uschla v důsledku rozšíření kůrovce část stromů na ploše asi 3000 hektarů.

Takhle vypadá les dvanáct let po kůrovcové gradaci. V pozadí jsou vidět jednotlivé stromy staré generace, které přežily a stále plodí, všude jinde mezi vybělenými kmeny je tlačenice mladé generace, především smrk a jeřáb. Důležité je, že do procesu vůbec nezasáhl člověk, ani nekácel, ani nesázel. Snímek je z okolí Březnické hájovny v centrální části NP Šumava a je pořízen z běžně přístupné turistické cesty. Foto: Aleš Máchal

Také zde měli lesníci obavy o další osud lesa. Vývoj jim však nedal za pravdu, neboť předčil i ta nejoptimističtější očekávání. Netvoří se holiny, v porostu vzniká nový les. Přestože jsou bavorské lesy většinou návětrnou stranou, nezaznamenali zde na rozdíl od české části od roku 1990 výskyt plošných polomů. Inventarizace lesů národního parku i další studie ukázaly, že ve zdánlivě uschlém lese se zvýšil počet mladých stromků z přirozeného zmlazení na průměrně 1200 kusů na hektar. O budoucnost lesů zde proto odborníci již nemají obavy, příroda je obnovuje spolehlivě, a mimochodem zdarma. Kůrovec navíc nedokázal poškodit všechny smrky. Silní jedinci zakládají novou, podmínkám lépe přizpůsobenou generaci lesa.

Obnova lesa pod uschlým porostem probíhá v několika fázích. Díky tomu vzniká věkově i prostorově rozmanitý, a proto stabilní les. První fázi tvoří 5 až 20 let staré stromky, které byly odrostlé již v době, kdy dospělé smrky usychaly. Druhou představují menší smrčky ze semenného roku, který rozpadu vždy předchází. Třetí nastává po rozlámání souší 5 až 10 let po kalamitě, kdy začíná odrůstat jeřáb. Čtvrtá fáze nastupuje 15 až 30 let po kalamitě. Na tlejícím dřevě padlých souší se uchycují semenáčky ze semen stromů, které přežily.

Možná nejdůležitější ale je, že v dočasně „suchém lese" bavorského parku přežívá většina druhů lesních rostlin, hmyzu a dalších organismů. Podařilo se tedy zachovat jak kontinuitu vývoje lesa, tak pestrý ekosystém unikátní horské smrčiny a jeho biologickou diverzitu. Příroda rozpadajících se smrkových porostů v národním parku je paradoxně pestřejší a živější než zelené smrkové monokultury, nemluvě o holinách, které vznikají kácením na české straně.

Ministr, ředitel a nevládní organizace

Před deseti lety jsem spolu se čtyřmi dalšími lidmi vyzval k blokádě kácení na Šumavě. Byl to výsledek dlouhodobé nekomunikace správy parku pod vedením ředitele Žlábka. Cílem blokády bylo jednak zamezit kácení alespoň v jednom kousku první zóny – v Trojmezenském pralese, a za druhé obnovit diskusi o managementu první zóny v NP Šumava. Pokud jde o první cíl, podařilo se to asi z osmdesáti procent. Ten druhý se snad podařil úplně, ale jen na čas.

Z iniciativy někdejšího ministra životního prostředí Miloše Kužvarta bylo v roce 2001 zorganizováno na Šumavě setkání nevládních organizací, zaměřené na výměnu informací a názorů na management národního parku. Celé setkání vyvrcholilo vydáním dvou prohlášení. To první vyzývalo, aby se v žádném případě nedopustilo zmenšení NP Šumava, vzhledem k tomu, že se jedná o klenot naší přírody. To druhé vyzývalo správu parku, aby okamžitě přestala kácet v prvních zónách a aby neprodleně první zóny zvětšila. Zůstalo ovšem jen u prohlášení.

Poté přišel na ministerské křeslo Libor Ambrozek, který ředitelem jmenoval magistra Pavlička, a později tam ministr Bursík dosadil lesníka inženýra Krejčího. Za něj ovšem komunikace s nevládními organizacemi probíhala velmi dobře. Výrazně rozšířil bezzásahové pásmo v národním parku na 24 procent. Ovšem mezinárodní prestižní organizace pro ochranu přírody a přírodních zdrojů IUCN doporučuje 30 až 40 procent.

Tragický zlom nastal po nastoupení ministra Chalupy a jmenování PhDr. Stráského novým ředitelem národního parku. Na Šumavě se začalo schylovat k dalšímu střetu. Nový ředitel je skutečně obdivuhodný v tom, jak dokonale ignoruje všechny vědecké poznatky, které získalo Ministerstvo životního prostředí, Akademie věd ČR, četné vysoké školy, NP Bavorský les nebo i samotný NP Šumava. Jako ředitel vrcholné instituce ochrany přírody velí k porušování zákonů, za jejichž dodržování je placen. Viz jeho citáty: „Musíme se zamyslet nad krizovým plánem, který po určitou dobu a na určitých místech nebude vůbec brát vážně zákon o ochraně přírody a bude vycházet z lesního zákona a z obrany proti kůrovci, která je obsažena v lesním zákoně," (Právo, 12. 2. 2011) nebo „Tady je třeba udělat ten velmi nepopulární řez a vzít kůrovci potravu předem. Neboli kácet zdravý les." (Rozhovor s Janem Stráským, Lidové noviny, 12. 3. 2011.)

Jak z toho ven?

Neustále se ozývají hlasy, že na Šumavě jde o experiment. To je ale naprostá nepravda. Podle doporučení IUCN je potřeba rozšířit bezzásahové pásmo na Šumavě na 30 až 40 procent do roku 2008. Jsme tedy tři roky ve skluzu za dohodnutým tempem. Dovolím si následující příklad: Jestliže má například školka mít na jedno dítě minimálně 10 metrů čtverečných zahrady, tak pro 20 dětí se postaví školka se zahradou o velikosti 200 metrů čtverečných. Nejde o experiment, ale o dodržení standardů. Jestliže se zřídí národní park s rozlohou bezzásahové zóny 13 procent, později 18 procent, je to nedodržení mezinárodních standardů. Rozšíření bezzásahovosti na alespoň 30 procent není žádný experiment. Jestliže nechceme dodržovat standardy, nestavějme školku, jestliže nechceme dodržovat standardy, nebudujme národní parky.

RNDr. Mojmír Vlašín (1954) je zoolog, člen zastupitelstva Magistrátu města Brna a člen redakční rady časopisu Veronica.

DOKUMENT

Zachraňme zbytky šumavských pralesů!

Šumava, nyní národní park, po dlouhá léta špatně dostupná turistům i průmyslovému rozvoji, uchovala ve svém nitru zbytky pralesovitých porostů a přirozených lesů. Trojmezenský prales a Smrčina – největší komplex horského smrkového lesa v České republice, lesy nad jezerem Laka, Modravské slatě…

Tyto perly našeho přírodního dědictví chce dnes správa parku kvůli kůrovci zlikvidovat motorovými pilami. Zatímco však po žíru kůrovce zůstává prales pralesem, motorové pily jej zničí navždy. Je to jako kdybychom chtěli Karlštejn zachránit tím, že jej srovnáme se zemí a vystavíme na jeho místě nový, panelový.

Není pravda, že první zóny jsou ohniskem kůrovce a ohrožují okolní lesy. Je tomu naopak. Problém Šumavy spočívá v neefektivním boji s kůrovcem v zónách druhých. Jsme velmi znepokojeni představou, že osud druhých zón by měl potkat i nejcennější zóny první.

Tam, kde technokratické smýšlení a politická řešení vítězí nad odbornými argumenty, tam, kde se nedbá platných zákonů, může přírodě pomoci jedině občanská angažovanost. Vyzýváme proto veřejnost k protestu – mírumilovné blokádě kácení v prvních zónách Národního parku Šumava. Tak jako bychom nikdy nedopustili, aby novodobí plánovači zbořili Národní divadlo, nedopusťme, aby zničili divadlo přírody – zbytky přirozených lesů v srdci Šumavy!

Ing. Karel Kaňák, CSc., *vědecký pracovník, lesník*
Ing. Leo Košťál, *člen odborného grémia ministra životního prostředí pro národní parky, lesník*
Ing. Igor Míchal, CSc., *lesník a ekolog, předseda Vědecké rady Krkonošského NP*
prof. Dr. Ing. Dalibor Povolný, DrSc., *emeritní profesor Mendelovy lesnické a zemědělské university Brno, entomolog*
RNDr. Mojmír Vlašín, *zoolog*

červen 1999

Zpravodajec je jediné povolání, v němž se nesmí lhát

Diplomat a zpravodajec, dnes učitel politologie na Vysoké škole mezinárodních vztahů JUDr. Miroslav Polreich se narodil 17. června 1931. Životní příběh čerstvého osmdesátníka je poučný, protože nám umožňuje nahlédnout do světa, který bývá démonizován nebo se stává předmětem paranoidních úvah neobeznámených lidí. Zahraniční zpravodajec a diplomat není ani James Bond, ani utajený aktér zákulisních intrik. Je to především člověk, jehož povoláním je sbírat a pro svou vládu kvalifikovaně vyhodnocovat pravdivé informace. Jak s nimi vláda poté naloží, to je další věc. Angažmá v politických službách socialistického státu (podobně jako tehdejší členství v komunistické straně) se vždy pohybovalo na hraně: buď podlehnu systému a sklouznu k totální služebnosti, anebo si budu tříbit své názory, budu se své povolání snažit dělat se ctí, i za cenu jistých obětí. A dospěju k nějaké reflexi. Rozhovor s Miroslavem Polreichem je námětem k přemýšlení o historických skutečnostech, které ve své podstatě nejsou mnohdy tak jednoznačné, jak by se zdálo z jejich mediálního či propagandistického obrazu. Nezkrácenou verzi rozhovoru najdete na webových stránkách www.kulturni-noviny.cz. ***(jp)***

Ve své knize Utajená zákulisí (Petrklíč, Praha 2009) píšete, že když jste se v New Yorku setkal se sovětskými zpravodajci, jejich šéf si povzdechl, že zatímco on je ve čtvrté generaci inteligence, jeho velvyslanec je ve své rodině prvním, který umí číst a psát. Jaké byly vaše kořeny?

Řekl bych, že jsem svým původem podobný spíš tomu zpravodajci. Pocházím z Havlíčkova (tehdy Německého) Brodu, můj táta byl z mnoha dětí, dalo by se dnes říct ze staré socanské rodiny. Táta měl povolání, kterému se tehdy říkalo strojník, to v praxi znamenalo, že měl devět řemesel a od toho černého uměl všechno. V devatenácti zakládal v místě komunistickou stranu. Nedávno jsem na půdě objevil jeho knížky a podivil jsem se, co všechno četl:filosofii, historii...Moje máma byla „jen“ fabrička, pletařka, ale myslím, že pokud mám bystrý intelekt, tak jsem ho zdědil právě od ní. Po tátovi snad mám kuráž a odvahu z ničeho nemít strach. To je sice úctyhodná vlastnost, ale nehodí se ke klidnému žití. Otec byl a zůstal přesvěcený komunista, své názory ale nikdy neztotožňoval později se stávajícím režimem, spíše došel k přesvědčení, že k moci se dostali prospěcháři, a měl pro režim označení „státní kapitalismus“. Když jsem za normalizace nemohl sehnat žádnou práci, ani fysickou, jednou v noci za mnou přišel a řekl mi: „Chci ti jenom připomenout, aby sis uvědomil, že tohle není žádný socialismus, ale fašismus a ty máš děti.“

Na jakou školu vás rodiče poslali?

Táta řekl: „Na gympl nechoď, tam jsou samí měšťáci, půjdeš do učení,“ a vybral takové, které má prestižní postavení. Vyučil jsem se nástrojařem. Již během učení jsem se naučil rusky od jednoho bělogvardějce. Pak jsem při zaměstnání začal chodit na dělnickou přípravku. Nebyla to formální příprava, jak se nyní často uvádí. Pokud si vzpomínám, tak z nás asi patnácti udělali „maturitu“ jenom čtyři. V Praze jsem pak nastoupil na Vysokou školu politických a hospodářských věd, která existovala jen krátce. Z jedné její části vznikla dnešní ekonomka na Žižkově, některé katedry přešly pod Filozofickou fakultu UK a byla založena nová Fakulta mezinárodních vztahů při UK, kde jsem v roce 1954 dostudoval. Děkanem byl právě prof. Jiří Hájek, pozdější ministr zahraničních věcí a první mluvčí Charty 77. Stali jsme se doktory mezinárodního práva a v podstatě celý náš ročník kromě těch, kteří měli modrou knížku, odešel do zpravodajské služby.

Po skončení své první čtyřleté funkční mise na velvyslanectví ve Washingtonu jste se vrátil domů, byl účasten při změnách ve zpravodajských službách a koneckonců následně i ve společnosti v předvečer Pražského jara. A co pak?

Odletěl jsem do New Yorku na československou stálou misi při OSN. Po zpravodajské linii jsem byl šéfem newyorské rezidentury. Už nás tak ostře nehlídali jako při mé první misi, kdy jsem měl za sebou neustále svůj „stín“. Tady je potřebné říct, že naše zpravodajská služba sice formálně spadala pod ministerstvo vnitra (tedy i StB), ale plnila výlučně úkoly zahraničněpolitického charakteru. V jiných státech existuje tato služba buď samostatně a je podřízena například premiérovi, nebo spadá pod ministerstvo zahraničí. My jsme se snažili tuto podivnou anomálii odstranit, ale nepodařilo se to. A kupodivu se to nepodařilo dodnes. Situace se tehdy ale podstatně změnila. Z jednoznačného podporovatele Sovětského svazu jsme se stávali partnery a stejně tak se měnil i přístup Američanů k nám. Vztahy byly otevřenější. Účastnil jsem se například i zprostředkování míru ve vietnamské válce.

Jak na Pražské jaro reagovali vaši sovětští partneři v New Yorku?

Říkali, že je to správná cesta, která čeká i je, ale nyní je předčasná doba a my moc spěcháme. To byl osobní názor špiček zpravodajců v N.Y.C. Dodávali, že jsem idealista a nerozumím zcela jejich převládajícímu systému. V den invaze se sovětští zpravodajci mně osobně omlouvali, což jsem chápal jako nesouhlas s akcí.

Jak jste se dozvěděl o okupaci?

Jako spousta lidí v té době jsme právě odjeli na dovolenou k moři v New Jersey. Zapnul jsem tranzistorák a kupodivu se ozvalo Rádio North Carolina – signál šel asi po zálivu až z jihu – a tam jsem uslyšel, že Československo je okupované. Okamžitě jsme se sbalili a jeli domů. Bylo svoláno zasedání Rady bezpečnosti, jehož jsme se zúčastnili přes zákaz, který přišel z Prahy. Zástupce velvyslance Jan Mužík, zaměřením ekonom (Klusák byl již doma), přednesl projev, který jsem mu napsal na místě, a ani neměl čas si ho přečíst, když dostal slovo. Předtím se státy Varšavské smlouvy předháněly v odsudcích Československa, v čemž vynikali zejména Maďaři, kteří si očividně chtěli udělat po roce 1956 dobré oko u sovětského vedení. Mužík projev přečetl a dodal k němu, že u nás nejde o žádné ozbrojené povstání, ale o reformy. Během jednání přiletěl do New Yorku i ministr zahraničí Jiří Hájek, který byl na dovolené v Jugoslávii. Když měl vystoupit, dostal jsem lístek se vzkazem z Moskvy od prezidenta, aby nevystupoval a vrátil se domů. Lístek jsem předal Hájkovi až po jeho vystoupení, kde jménem vlády protestoval proti vpádu vojsk, a vysvětlil jsem mu, že zpochybňuji autorizaci vzkazu.

Kdy jste se vrátil domů?

Začátkem roku 1969 jsem rezignoval na svoji funkci pro nesouhlas s politickým trendem a žádal o zaslání lodních lístků k návratu domů. Již jsem nesměl do budovy (centrála byla u Křižovníků), měl jsem sledovačku, odposlech a zorganizovali plenární stranickou schůzi k mému vyloučení, kde jsem byl označen za liberála, pravičáka a nepřítele socialismu a vyloučen ze strany (prověrky v té době ještě nebyly). Přišly tam stovky lidí, ale našli se i tací (celkem šest), kteří označili argumenty proti mně za z 95 procent vykonstruované a že o zbytku jsou ochotni diskutovat. Těm po schůzi řekli, ať již nechodí do práce. Po linii služební to bylo trochu složitější, protože jsem byl obviňován ze svých mediátorských akcí, ke kterým jsem ani neměl souhlas centrály a které v podstatě vedly k ukončení „krvácení americké imperiální soldatesky a jejich oslabování“ (o daleko větší ztráty Vietnamců se nezajímali). Tato jednání byla vedena velmi nepřátelsky a nemohl jsem vyloučit ani krajní postih. Nakonec to skončilo jenom tím, že jsem nesměl nastoupit do žádné práce, ani manuální. To trvalo téměř dva roky. Nakonec mi pomohl můj táta. Díky jeho intervenci jsem dostal

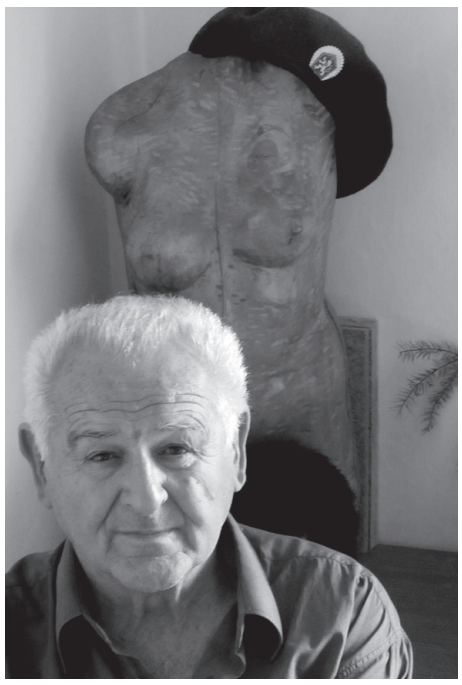

Zpravodajec na doživotí. Foto: Tomáš Koloc

práci v Řempu (pozn.: Podnik ŘEMeslnických POtřeb), s tím, že nesmím mít nikdy pod sebou lidi. Začal jsem pracovat jako inventurník, ale brzy mne přeřadili na právní. Sekal jsem dobrotu. Z minula jsem se stýkal jen s profesorem Hájkem, jehož jsem byl žákem a spolupracovali jsme spolu dva roky v New Yorku, kde byl velvyslancem, a bylo známo, že jsme přátelé. Žil nakonec nedaleko v Zahradním Městě. Jeho „ochranka“ v autě před barákem mě také znala. Nikdy mě však neobtěžovali. Jiří žil velmi skromně a poté, když zemřela jeho žena Marie, jako velmi nepraktický člověk ještě hůře.

Kam jste zamířil po létech normalizace?

Šel jsem znovu do diplomacie na ministerstvo zahraničních věcí, které tehdy začal řídit Jiří Dienstbier. Stal jsem se nejdříve ředitelem odboru bezpečnosti, což v praxi znamenalo, že mým prvým úkolem bylo zbavit se estébáků pracujících v zahraničí i na ministerstvu. Formálně by to bylo jednoduché, ale přihodila se taková zvláštní epizoda. Byl jsem informován, že tyto lidi verbuje do svých služeb CIA. Sešel jsem se s vedoucím amerického zastupitelského úřadu na obědě a jen mimochodem tuto skutečnost zmínil. Druhý den mně přivedl rezidenta CIA v Praze, který podával vysvětlení s tím, že akci zastaví. Zprávu měli předat dle příkazu pouze mojí osobě, přesto jsem informoval ministra. Byl u toho mluvčí Luboš Dobrovský, který zareagoval svým typickým způsobem: „Tak toho CIAka zítra vyhostíme.“ Byla to ale doba, kdy i Václav Havel chtěl naráz rozpouštět Varšavskou smlouvu i NATO.

Po roce 1989 jste zamířil znovu do diplomacie, stal jste se nejdříve ředitelem odboru ministerstva zahraničí pod Jiřím Dienstbierem, poté naším velvyslancem u OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) ve Vídni a následně členem mise OBSE, která měla vyjednat mír v Kosovu.

Vyjednat mír ne, ještě byl klid, bylo to v roce 1992, ale zjišťovat bezpečnostní situaci na místě. V té době byla v mediích Bosna a Chorvatsko a mně bylo jasné, že se musí udělat něco pro to, aby je Kosovo nenásledovalo. Misi vedl David Peel, dlouholetý velvyslanec Kanady v Praze. Já jsem byl v misi jediný Východoevropan a Slovan, uměl jsem rusky a jako takový jsem si vzal na starost Srby, ostatní se snažili tlačit na Albánce v čele s Ibrahimem Rugovou (základní diplomatickou taktikou je, že každý si má „zpracovávat“ ty svoje). Rugova byl velice přístupný a hlavně mu šlo o maximální autonomii a zabránění střetů. Jednání probíhalo velmi příznivě. Rugova se zaručoval, že má natolik vliv, že konflikt by musel být jedině iniciován z venku. Což se později i stalo. Na místě jsme zpracovali poměrně příznivou zprávu pro Srby. Když jsme se vrátili do Vídně, byla nám předložena úplně jiná zpráva, než jakou jsme sepsali. Byla otevřeným protisrbských pamfletem. Trochu jsem počkal, až to vydýchám, a pak jsem řekl, že všichni víme, že je to lež, a že pokud by to tak mělo zůstat, vydám svoji vlastní zprávu na základě podkladů zprávy dřívější. Připojil se ke mně Španěl a švýcarský delegát (generál) přímo uvedl: „Nejsem agent NATO, tuto zprávu nepodepíši.“ Jednání přerušil D. Peel jako vedoucí. Omluvil se a prohlásil, že po zaslané informaci na něho Ottawa tlačila, aby jako člen NATO a země, která vlastně misi vede, hlavní teze zprávy změnil. Přerušil schůzi s tím, že „Miroslav připraví politické závěry ke každé kapitole a použije se původní text“. Takže se nakonec četla pravda. Po přednesení na plenární schůzi za mnou přišel rakouský velvyslanec Vukovič, původem z Chorvatska, a zareagoval slovy: „To, co jsi teď provedl, se ti již nikdy nepodaří. Máme možnosti to v Praze zařídit.“ – Faktem je, že po mém návratu do Prahy si mne několikráte mí bývalí kolegové žádali do svých misí. Alexandr Vondra, který byl tehdy prvým náměstkem ministerstva zahraničí, prohlásil, že „Polreich již nikam nikdy nevyjede“. A tak se také stalo. Já na to byl ale zvyklý již z minulé doby.

Na závěr poprosím o celkové shrnutí – a o výhled do budoucna...

Nejsem sice žádný jemný intelektuál, ale pokusím se. Předně bychom si měli uvědomit, že nejsme malí. Ani jako stát a jeho diplomacie, o čemž jsem se přesvědčil v šedesátých letech v New Yorku, kdy jsme platili za víc než tradiční vyjednávačské země, jako je Švýcarsko či Finsko. Mám nyní v počítači novou oficiální zahraničněpolitickou koncepci našeho ministerstva zahraničí a tam se píše, že musíme posilovat euroatlantickou civilizaci. To je rétorika, která patří do bipolárního světa. Moje osobní koncepce říká, že ve slabosti je síla a že zkouška, která nás nyní čeká, spočívá v tom, že se budeme muset všichni sjednotit a spolupracovat, protože jsme na sobě vzájemně závislí. Čelit globálním výzvám, kolapsu životního prostředí a surovin, které nás mohou smést z povrchu Země jako druh. Nesouhlasím se svými kolegy-učiteli, kteří dle určité objednávky napíší, že svět se dělí na země spotřebitelské a zdrojové a v úsilí získat zdroje nelze vyloučit ani světovou válku. A to se píše u nás v době, kdy například priority Ruska a USA jsou v podstatě absolutně stejné a oba státy vědí, že bez spolupráce a důvěry jich nemohou dosáhnout.

Mým životním mottem vždy bylo vyloučit válku a hledat kompromis. Myslím, že jsem v tomto směru něčeho dosáhl, a to i ve směru diplomatického úsilí, které snad vedlo i ke změně politiky, a také jsem za to platil spolu s rodinou jistou cenu.

Být zpravodajec je práce na doživotí. Jste placen za pravdu, ale to také znamená, že placen nejste, protože jsou doby, kdy není objednávka – právě na tu pravdu.

PŘIPRAVIL TOMÁŠ KOLOC

Strážkyně neokázalého pokladu

Letošní osmdesátnice, spisovatelka, knihovnice a výtvarnice Marie Kostohryzová (1931) spravuje neúnavně odkaz svého muže, významného českého překladatele a básníka Josefa Kostohryze (1907–1987). Za její činností se skrývá hluboký příběh, o němž píše její dlouholetá přítelkyně.

EVA DOBŠÍKOVÁ

Marie pro mne byla víc než mnohá jiná spolužačka. Patřila k těm, spíš se dá říci k menšině těch, se kterými jsem byla naladěna na stejnou notu. Nic hmotného po nástupu reálného komunismu nepozbyla, ani nezískala. Byla z chudobné neúplné rodiny, měla jen moudrou, hodnou maminku, která pracovala v dělnickém povolání. Majka byla nadšenou skautkou. Kamarádily jsme ještě s kluky z našeho gymnázia. Pocházeli také z dělnického prostředí. S Mirkem a Míšou, romantiky, skauty. Všichni jsme byli nadšeni pro sociální spravedlnost, pro budoucí solidaritu mezi lidmi, v níž nebude chudých ani bohatých, všichni budou pracovat pro všechny. Třídní boj pomine, všichni si budeme rovni a budeme spolupracovat ke štěstí všech. Každý jsme vystudovali po maturitě, kterou jsme složili v roce 1950, v Brně některý vysokoškolský obor. Majka se stala učitelkou a později žila se svým mužem – inženýrem a synem pod Tatrami. Za nějaký čas se manželství rozpadlo a ona se s chlapcem vrátila do Brna, kde měla maminku. V šedesátých letech pracovala v muzeu. Byla tehdy členkou KSČ podobně jako já, Míša i Mirek.

Souběžně se vyvíjel jiný příběh člověka, jehož spojovalo s námi snad jen o málo víc než prosté prostředí, z něhož pocházel. Jeho vysokoškolské vzdělání a tvůrčí rozmach spadají už do dob masarykovské republiky. Jeho talent a vzdělání jej přivedly už ve třicátých letech nejen do českého vysokoškolského a literárně uměleckého prostředí, ale v takovém prostředí pobýval také delší dobu před válkou v Itálii. Stihl se na překladatelské úrovni naučit patnáct jazyků!

Tvůrčí svoboda v meziválečném demokratickém Československu umožňovala umělcům vyjadřovat různé názory a postoje. Josef Kostohryz pocházel z jihočeské vesnice, kde děti už „s mateřským mlékem“ přijímaly nebigotní náboženství a moudrost svých předků spjatých se zemí živitelkou. Po skončení druhé světové války spěl profesor Kostohryz k plnému tvůrčímu rozmachu básníka a spisovatele. Vydal již několik básnických sbírek, překlady a jiné publikace, když byla tvůrčí svoboda uměleckého projevu přerušena po nastoupení komunistické vlády. Jediným dovoleným uměleckým směrem se stal tak zvaný socialistický realismus. Tam se nemohl vejít ani Kostohryz, ani většina umělců, kteří nebyli ochotni znásilnit sami sebe. Rázem se ocitli v opozici proti straně a vládě.

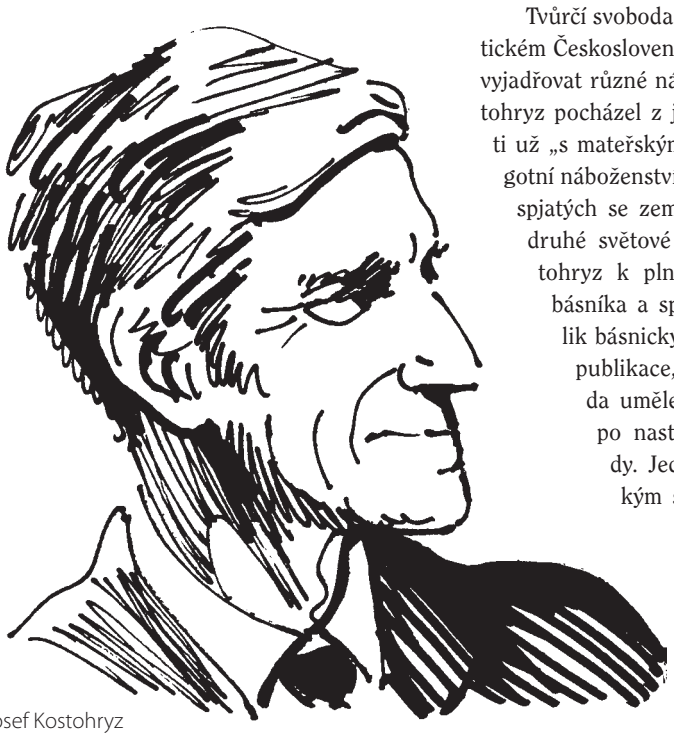
Josef Kostohryz

Mnozí hledali pomoc na Západě. – Josef Kostohryz sepsal *Memorandum spisovatelů*, v kterém se obracel o pomoc k papeži Piovi XII., prezidentu USA Trumanovi, Churchillovi a dalším mocným. Sám se postaral o odeslání Memoranda. Byl zatčen a odsouzen v procesu v roce 1952 na doživotí. To mu bylo čtyřicet pět let. Jeho spoluvězeň a přítel, dramatik Václav Renč dostal dvacet pět let. Samozřejmě, že léta strávená v žalářích padesátých let byla neslučitelná se zachováním zdraví tělesně i duševně mučených osob. Amnestie pro většinu mučedníků přišla v roce 1960. Na profesora Kostohryze se nevztahovala, ale začátkem šedesátých let se vrátil i on, nemocný, vyhublý astenik.

Kam? Zatím se mu rodina rozpadla, kamarádi byli na tom podobně jako on. Kde bydlet? Čím si vydělávat na přežití? Za Majkou do muzea přišel její známý a pověděl jí o situaci propuštěného politického vězně. Ona ho vyslechla, ale nedovedla si představit, jak pomoci. Nepracovala na vedoucím místě. Jenže na konci rozmluvy zazněl tak silný imperativ, že nebylo lze odmítnout a Majka dokázala, co se zdálo nemožné: Přemluvila svého ředitele, aby dal překladatelskou práci politickému vězni, intelektuálovi, který může jen svou prostou přítomností v muzeu ohrozit z „kádrových“ důvodů jeho existenci, a dokonce ho i ubytoval.

A od tohoto milníku se odvíjely jejich dva osudy jako jeden společný. Nebylo nic pro milující ženu, co by pro milovaného muže nepodstoupila. A Josef, díky láskyplné podnikavosti své ženy, se s ní brzy přestěhoval do bytu, který v Praze koupila. Neúnavně pracoval na překladech pro své známé, kteří publikovat mohli, a sám psal, kolik jen čas dovolil. Do šuplíku – většinou. Majka pracovala na nenápadném a málo placeném místě v knihovně v Klementinu. Naučila se spolupracovat s manželem jako jeho sekretářka. Josef v ní vedle talentu spisovatelského objevil i talent malířský. Dnes má Marie na svém kontě mnohé výstavy obrazů a ilustrací. Vlastní knihy Josefa i Marie vyšly většinou až po sametové revoluci, ale to už autor nežil. Již v roce 1969 byl za svou básnickou sbírku *Jednorožec mizí* vyznamenán cenou Československého spisovatele. Za posmrtné vydání *Básní* a *Povídek* mu Lidové noviny pro rok 2009 udělily první cenu ve své tradiční literární soutěži Kniha roku. Umřel v Praze roku 1987 ve svých osmdesáti letech v péči milované ženy. Ta po jeho odchodu napsala krásnou knihu věnovanou životu a dílu svého manžela *Polární záře nad pastvištěm*.

Díky Marii Kostohryzové je dnes známo celé rozsáhlé překladatelské dílo Josefa Kostohryze i jeho dílo literární, jež by v příznivějších životních podmínkách bylo jistě daleko rozsáhlejší. Vyšlo mu dvanáct knih, hlavně básně, a kolem čtyřiceti překladů. Bylo založeno zvláštní nakladatelství pro dílo Josefa Kostohryze. Jeho zakladatelkou v Putimi je Věra Matoušová. Marie neúnavně přednáší, připravuje pořady pro televizi, píše, maluje, vydává své knihy i vlastním nákladem. A kdo by nemohl pochopit, že takový vztah vznikl mezi lidmi na „opačných“ pólech politického spektra, a trvá, i když jeden z partnerů už dávno nežije, ten nechť se jako pochybovač vrátí k jednomu nápisu v kostele sv. Mořice v Olomouci, jenž říká, co je podstata lásky: „Jestliže někoho milujeme, nemyslíme na sebe. Vciťujeme se do něho a konáme všechno pro něho, pro jeho dobro a štěstí. Jeho dobro je pro nás určující, naše já se ztrácí.“

Eva Dobšíková (1932) je učitelka a spisovatelka.

Hadovka smrdutá na Pražském hradě

Dočkali jsme se již jedenácté knihy Miloše Urbana, velmi produktivního a úspěšného spisovatele (z pohledu čtenářské obce, občas i kritiky). Odstup od posledního románu *Lord Mord* (2008) je větší než obvykle, ale *Boletus arcanus* za to stojí.

JANA MLATEČKOVÁ

Autor (1967) pod pseudonymem Josef Urban debutoval v roce 1998 důmyslnou hříčkou *Poslední tečka za rukopisy.* Už zde se projevil jako vtipný mystifikátor, vyzrálý vypravěč a bravurní stylista. Za mírně kontroverzní prózu *Hastrman* získal cenu Magnesia Litera. Je také autorem řady povídek a dvou divadelních her *(Trochu lásky, Nože a růže).* Adaptaci jeho románu *Santiniho jazyk* natočil roku 2010 pro Českou televizi Jiří Strach. Na podzim se na ni můžeme těšit.

Nové dílo, v mnohém podobné předchozím, je zároveň v lecčems originální. Důvěrně známá grafická podoba i váchalovské ilustrace Pavla Růta tu mají nečekanou dimenzi. Jsou totiž ve 3D. Při pohledu na obrázky přes patřičný filtr (je součástí knihy coby záložka) se okamžitě ocitnete v jiném prostoru. Zajímavý nápad. Navíc koresponduje s obsahem, jehož centrálním tématem je závislost na droze, prvoplánově na „houbě“, v druhém plánu pak na moci, penězích, kultu krásy, mládí, vitality, ale možná také na psaní románů. „Zdrogovaný“ čtenář pak není schopen kritiky, a to je asi i můj případ.

Je román *Boletus arcanus* „těžkopádný a chvílemi bezradný“, jak tvrdí Jiří Peňáz v Lidovkách? Pro literární kritiky je politická angažovanost spisovatele zjevně na obtíž, pro autora samotného pak prací navíc. Ještě nedávno reakce na politickou situaci patřila k hlavním devizám literatury. Dnes jako by to nebylo třeba, ale není tomu tak. To, co není problém pro dobrého novináře – propojit nosnou myšlenku s aktuální informací – pro romanopisce nutně problémem je. Plnohodnotný příběh okořenit břitkou kritikou společenských poměrů, nenarušit strukturu a přitom být nekompromisní i elegantní. Některé konotace jsou v tomto případě opravdu zbytečně povrchní (KK – VV). To je však drobnost. Záhy nás spisovatel přesvědčí téměř surrealistickým obrazem ješitného vladaře dopřávajícího si omlazující houbovou kúru: „Prezident v rozevřeném rudém hábitu se kochá svým odrazem ve velkém zrcadle s dřevěným rámem. Na zkadeřených, po ramena dlouhých vlasech září korunka ze žlutého kovu. Obličej je omládlý a hladký, bujný knír mu spadává z brady jako slovanskému vladykovi. Historizující dojem kazí nahá hruď. Prezident má ženská ňadra velikosti 4, možná 5, a očividně se z nich raduje – drží je v rukou, jako by zkoušel, které je těžší a kulatější.“ A obraz sídla vlády této země je evidentně vizionářskou předpovědí blízké budoucnosti naší *demokratické* republiky: „Když jsem jel po prázdném nábřeží, mou pozornost upoutala mlžná silueta Pražského hradu. Celý komplex byl šedohnědý, věže se nakláněly jedna ke druhé, jako by se sám do sebe bortil. Připomínal mi starý vykotlaný pařez, z něhož v podobě obří a odporně zvrásnělé, nahoře zcela zelené věže vítězně vyrůstá hadovka smrdutá. Phallus impudicus.“

Ústřední postavou je Gregor Marty, relativně mladý (životem však již značně unavený) redaktor jednoho pražského nakladatelství (nápadně připomínajícího Urbanovo domovské Argo). Solitér a asociál, apatický a neambiciózní „hrdina“ (autorovo anti-alter-ego; člověk, který není schopen sesmolit vlastní text) objeví nečekaně v lesích nedaleko hradu Houska neznámý tajemný hřib – Boletus Paquieni neboli „paquiňák“ (pojmenováno podle původního objevitele), který se ukazuje pouze povolaným. Tím nejpovolanějším se stává právě redaktor Marty.

Autor zde využívá typické české záliby – houbaření, kterou si vychutnává podobně jako kdysi v *Sedmikostelí* či *Stínu katedrály* barvité popisy historizující architektury. Poetické líčení plodnic nám připomene košaté proslovy vášnivých degustátorů dobrých vín. Houbař hřib okusí, přijde mu na chuť a už v tom jede. Hned se také seznamujeme s hrdinovou femme fatale Emilií, která má již s „houbičkami“ značné zkušenosti. Tajemství zázračné, omlazující „černobylské“ houby (vydání románu přesně načasováno k 25. *výročí* tragedie) je nám sice odhaleno již na začátku (což mu četní kritici neopomněli vytknout), nejasné však zůstávají následky, které působení hřibu zanechává na lidech, na celém lidstvu. S novým mladším vzhledem i erotickým charismatem přichází ztráta identity, která je v závěru dovršena zdvojením samotné hlavní postavy. Ne zrovna originální moment (na brněnské literární scéně známý především z textů Jiřího Kratochvila) je umocněn skutečností (nebo mýtem?), že autor pochází z dvojčat. Honba za omlazující drogou s sebou nese narůstající bezohlednost a nenávist. Násilí v závěru graduje a směřuje vysokoobrátkovou rychlostí k pointě. Příběh Gregora Martyho i dalších protagonistů, kteří „jedou na houbě“, nezadržitelně spěje k rozkladu celé společnosti.

Tvrdí se, že při konzumaci „houbiček“ je riziko závislosti téměř nulové, s Urbanouvou knihou je to ale jinak. Knihu neodložíte nedočtenou. Nežádoucí účinky či abstinenční příznaky konzultujte se „svým autorem“.

Miloš Urban: Boletus arcanus. Argo 2011.
Jana Mlatečková (1972) je kunsthistorička a etnoložka.

Život vepsaný do veršů

Letos 28. března zemřela v Brně nenápadná paní. Dlouholetá písařka rozhlasových scénářů otevřela nedlouho před smrtí pro několik přátel skrýš se svými poklady, plnou skříň básní, do nichž vepsala svůj život. Insitní umění ve své nejčistší podstatě.

MAGDALENA ČERNÁ

Paní Ireně Jirdové by bylo letos v červnu devadesát dva let. Prožila druhou světovou válku, byla dvakrát vdaná a dvakrát ovdověla, prošla zaměstnáním v Lidových novinách, v Dětském divadle Kašpárka Turka a v Českém rozhlase Brno. Tam působila celých čtyřicet šest let, nejdříve jako sekretářka, v důchodu potom jako písařka na stroji.

Racci se ke mně slétají
A já jen rozdávám.
Samé tak málo zbývá mi
tolik co rozdat mám.

Tak slétejte se přileťte
a pošlete to dál
ten příběh co zde na světě
se doopravdy stal.

„Pokud jde o dobu samu, do níž je můj příběh zasazen, chtěla bych říci, že nepíši hrdinský epos, píši epos jednoho prostého lidského života, jedno docela soukromé blues mezi dvěma válkami. Jsem už dlouho na světě. Ale to neznamená, že umírám. Pokud budu žít, budu také psát."

Celý svůj život si od dětství zaznamenávala do básní, které si uschovávala. Téměř nikdo to o ní nevěděl. Místo do deníku psala drobné sbírky veršů. Význam pro ni měly především v osobní rovině.

Snad nevyplatilo se nikdy
promluvit. Bylo vždy co za to.
Už dávní předci říkávali:
Mluviti stříbro – mlčet zlato.

Jak se básně hromadily, získávaly také další hodnotu – zachycenou historii jejího života, na kterou by mohlo být jednou těžké si vzpomenout. A nejen její, ale celé generace, která procházela v dané době podobnými zkušenostmi. Ve verších je skryto více, než by se mohlo vejít do fotografického alba.

Však musíš kupředu
jestli ti zbyla síla
je život každého
kousek vlastního díla.

Ze životopisu...
Můj tatínek byl jenom exot a vzpomínka na něho zněla v tempu maďarského čardáše. Musela jsem se kvůli němu dávat fotografovat, protože maminka mu chtěla posílat obrázky, aby viděl, jak vyrůstám, zatím co jemu to bylo jedno.
Protože neposílal výživné, maminka neměla peníze a nemohla těch snímků pořídit mnoho, takže mně vždycky říkala: „Musíš se hezky tvářit, aby ses mu líbila. Musíš být hezká!" Musíš. Musíš! A to mne vždycky tak vystrašilo, že na každém snímku mám vyděšené oči.

Životní příběh Ireny Jirdové se začal 2. června 1919 v Praze. Na konci první světové války se paní Söhnelové narodila dcera Irena. Vychovávala ji sama jako svobodná matka. Otec byl maďarského původu. S rodinou nežil, neplatil výživné, na dopisy nereagoval. Protože podle tehdejších nařízení svobodná matka nemohla pracovat ve státní správě, ztratila paní Jirdová zaměstnání. Po zbytek života ji dcera finančně podporovala. Asi také proto, že trápení a bída stmelují, vzniklo mezi básnířkou a její maminkou silné pouto.

Pravdivý příběh, který je
tak něžný jak váš dech
jedná o lásce mateřské
o běžných osudech.

Kdyby Irena Jirdová měla ideální podmínky – dostatek peněz a dobré rodinné zázemí, stala by se nejspíše baletkou nebo herečkou. O svém velkém přání se mi rozvyprávěla ještě ve svých jednadevadesáti letech. Postavu na to prý vždycky měla. I přátele si vybírala ze světa umění a bohémství. Život pro ni měl ale připravený jiný plán. Bylo třeba vydělávat a zajistit maminku.

Mám chůzi prý jak hraběnka,
co ze šlechtictví vyšla.
To nevím kde jsem sebrala
a jak jsem k tomu přišla.

První trvalejší zaměstnání mladé Ireny Jirdové bylo v Lidových novinách. Působila zde jako překladatelka románů, básní a povídek z německého jazyka. Zaměstnání změnila až za války. Aby se vyhnula totálnímu nasazení, přešla do divadla Kašpárka Turka, kde pracovala jako sekretářka do konce války.

Životní lásky brala mladičké básnířce válka a politika. Dvakrát se vdala, dvakrát ovdověla. Poprvé po roce, podruhé po pětadvaceti letech. Nakonec jí ale zbyly jen verše, aby mohly pomoci zhojit rány.

Je mi zima. Venku táhnou
hejna hladových vran.
Je mi zima. A tou zimou
vane smutek ze všech stran.

Je po pohřbu. A do urny
vložili teď můj osud žháři.
Jsou kruté noci, kruté dny
a měsíc leden v kalendáři.

Mám láhev vína, židli, stůl
a verše co se rojí,
mám v srdci ránu, v ráně sůl
a mozek co se bojí.

První sbírku *Cévami života* jí vydalo v roce 1941 nakladatelství Joži Jíchy. Od té doby měla několik nabídek na publikování nebo spolupráci. Žádnou z nich ale nevyužila... Až krátce před svou smrtí. Její druhá a poslední sbírka, uspořádaná přáteli, zůstala však zatím jen před branami tiskárny.

Psát verše sama pro sebe
je úděl pro chudé.
Možná je někdo nalezne
Až mne tu nebude.

Možná je někdo nalezne
a lidé za sto let
budou chtít vědět jak jsme my
zde prožívali svět.

Velkými činy velkých dob
už budou unaveni
a upoutá je prostinký
spis prostinkého znění.

Sbírka je především osobní zpovědí a výpovědí o životě a prožitcích ženy, která má za sebou téměř celé jedno století života. Její básně jsou někdy prosté jako říkanky, básničky hrané na xylofon. Umožňují nám ale jedno velké kouzlo, nahlédnout do její vnitřní krajiny – do míst, kde létají draci.

Magdalena Černá (1981) je absolventkou žurnalistiky na FSS MU.

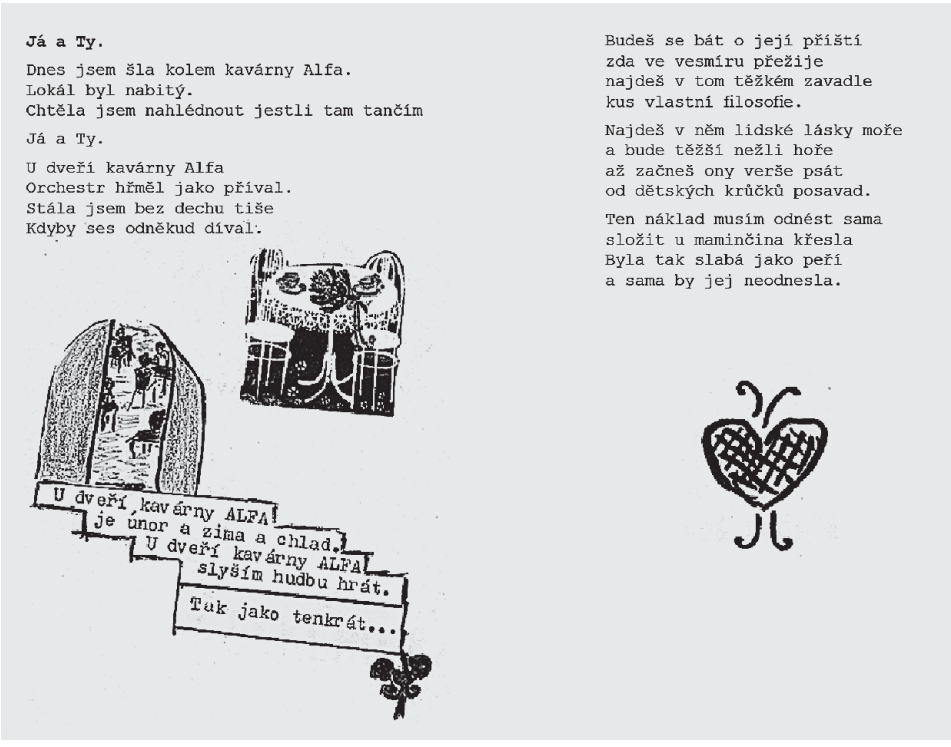

Já a Ty.

Dnes jsem šla kolem kavárny Alfa.
Lokál byl nabitý.
Chtěla jsem nahlédnout jestli tam tančím

Já a Ty.

U dveří kavárny Alfa
Orchestr hřměl jako příval.
Stála jsem bez dechu tiše
Kdyby ses odněkud díval.

Budeš se bát o její příští
zda ve vesmíru přežije
najdeš v tom těžkém zavadle
kus vlastní filosofie.

Najdeš v něm lidské lásky moře
a bude těžší nežli hoře
až začneš ony verše psát
od dětských krůčků posavad.

Ten náklad musím odnést sama
složit u maminčina křesla
Byla tak slabá jako peří
a sama by jej neodnesla.

U dveří kavárny ALFA
je unor a zima a chlad.
U dveří kavárny ALFA
slyším hudbu hrát.
Tak jako tenkrát...

Sbírku básní Ireny Jirdové *Kde létají draci* uspořádali v roce 2010 Tomáš Zapletal a Radka Zábojová, graficky ji zpracoval Aleš Záboj. Dosud čeká na vydavatele. Repro: Kulturní noviny

POEZIE

ANETA HAUZNEROVÁ

POHLASY
trhám škubnutím
vlakem
zakroutit stonek
čpavek sítnice je zvonek na buben
a potom usínání
bojím se
že zítra
při pohnutí
vlak nezůstane
na stejném
místě

...
promítání
všednosti
nevede jen k přednosti
rozeznávat barvy
ale prostrčit
jazyk
skrze ně
nejsou-li
zaschlé

ÁCH
sekám se
až po uši
dlouhatánských bidel
na těch bidlech
prohlížím
zespoda
vlastní nohy
až kopne mě noha
do nosu
a bude tryskat
závěj krve a plazmy
vymažu citoslovce
ze svého života – občasné
vztekliny

PROUD
v těch lesích
něco se pohybuje.
teď já
v hustých sprchových koutech
se topím ve stromech
teď já s několika dalšími
propitými
vseknutými nehtem
do páteře stehen

Aneta Hauznerová (1989) studuje český jazyk a literaturu a humanitní studia na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické v Liberci. Několik let navštěvovala literární klub při tamní Krajské vědecké knihovně, kde také vyšla její prvotina *Chameleon* (2007). Publikovala v almanachu *Rozverné balonky*, účinkovala na Literárních pozdravech a jiných čteních. S Vítkem Steklým uspořádala společné literární výstavy Plástve a Poem do mě! ve spolupráci s uměleckou skupinou DrinkArt. V současnosti (do 23. června 2011) jsou její poetické koláže vystaveny v liberecké Galerii U Rytíře.

Zásah do městského

Pozvánka na výstavu, která chce působit na tvář městského veřejného prostoru i na diskuse o něm.

MARTINA SCHNEIDEROVÁ

Když roste město, obyčejně jej neprojektuje jedna hlava a nebuduje jedna ruka. Město je stavěno chobotnicemi, město je vymýšleno stohlavou saní. Děje se tak v prostoru a čase, i proto je koláží geniality, konvence a provizoria. Procházka městem rovná se procházce krajinou paradoxů. Když se po Bratislavě procházeli architekti Matúš Vallo a Oliver Sadovský, podivili se, kolik hluchých ploch město umrtvuje. Proto v roce 2007 zakládají občanské sdružení Městské zásahy, které se snaží rozproudit život v místech, kterých si obyčejně nevšímáme, nebo se jim dokonce vyhýbáme.

Ideje a mety

Po dobu své existence se do projektu postupně zapojila tři města (Bratislava 2008, Praha 2010 a nyní i Brno). Vallo a Sadovský oslovili své kolegy, aby vytipovali problematická místa města a bez nároku na honorář navrhli ozdravné řešení. Prezentace návrhů pak probíhá formou výstavy, kde na panelech formátu A1 srovnáváte stav před zásahem a po něm. V těchto dnech přichází na knižní trh také katalog, který celý projekt rekapituluje.

Cílem projektu není nutně realizovat vše navržené. Autoři chtějí iniciovat živou debatu o problematice veřejného prostoru. To se jim daří. Zájem o výstavy je veliký, a to nejen ze strany diváků. Nynější výstava v Brně je totiž z velké části financována Magistrátem města Brna. Zbývá jen sledovat, zda některý projekt Brno zaujme natolik, že podpoří jeho uskutečnění.

Projekty nejsou vypracovány do podrobností. Navíc zásah může být minimální, nízkorozpočtový, ne vždy jsou žádoucí rozsáhlé urbanistické a architektonické proměny. Rozhodující je, aby se místo stalo prostorem setkávání lidí, aby zkornatělé tepny města začaly opět pružně tepat. Příkladem takového zásahu je Piknik Nové scény Národního divadla v Praze. Na tamní piazettu byl instalován trávník pro posezení i kulturní akce. Nešlo však o nic trvalého a po měsíci (v září 2010) byl trávník opět odstraněn. Nicméně svůj společensky aktivizující účel splnil. Další realizace proběhly v podobě happeningů (grilování v Bratislavě, zasazení sakury v Praze a happening Ulice je moje místo pro čin).

Zásahy v Brně

Pro Brno se sešlo 197 návrhů od 160 autorů. Na výstavě před vámi vyvstává mapa neuralgických bodů města Brna. Opakují se témata jako hlavní či autobusové nádraží, tramvajové zastávky, poříčí Svratky, prostor před Janáčkovým divadlem nebo parky. Ať už dochází k zpřehlednění dopravní situace, k zatravnění, nebo naopak vydláždění, ať už je dodán mobiliář k odpočinku či pohybu, vždy je zásah veden tak, aby přiměl obyvatele města se zastavit a společně tu pobýt.

Radek Neugebauer, Veverka na hovno. Zdroj: www.mestskezasahy.cz

Štěpán Mosler, Mária Vanková, Mostel. Zdroj: www.mestskezasahy.cz

Projekt se od počátku vyznačuje širší škálou pojetí návrhů, takže vedle vážně míněných intervencí jsme konfrontováni s vtipnými, někdy až ironickými provokacemi, které však stále poukazují na neduhy města. Tematika se nejednou váže k otázce národnostních či sociálních menšin (bezdomovci, Romové, Vietnamci); to jsou slabiny mnoha měst. Co takhle zvelebit polorozbořený výklenek, v němž spávají bezdomovci? Denisa Kanderová jej zútulnila bílou záclonou, nefunkčním lustrem a iluzivním okénkem s výhledem do romantické krajiny, aby se bezdomovci cítili jako doma. Uhádnout cílovou skupinu nového typu bydlení zvaného „mostel“, nebude těžké. Některé projekty nepřicházejí s řešením, jako spíše s apelem či kritikou stávajícího. Markéta Škrobová tak nafotila kolorit ulice Cejl (romská komunita je tu nejpočetnější), její obyvatele, herny, zastavárny a nonstopy, a zároveň nám položila otázku k úvaze: „Nás ochrání před Romy policie, ale kdo ochrání Romy před místní nabídkou zábavy?“ Tento problém by mělo alespoň zčásti vyřešit Kreativní centrum; jeho sídlo se plánuje do prostor bývalé káznice na Cejlu, kde je právě výstava Městské zásahy instalována. Pravdou je, že mnoho romských spoluobčanů na vernisáži zatím vidět nebylo.

Ukázkový brněnský zásah se týkal nového orloje na náměstí Svobody (na výstavě je připomenut). Vedle nepokrytě falického tvaru se orloj vyznačuje vpravdě kocourkovským rysem, jen málokdo pozná, kolik je skutečně hodin. Umělci z Fóra pro architekturu a média zajistili, aby 27. listopadu 2010 orloj celý den kukal. Podrýt autoritu orloje tím, že do něj zasadíme parazita par exellence – kukačku, přesněji kukačky – je šťastný nápad. Svěží práce s přenášením významu chtěla nejen pobavit, ale také probudit diskusi kolem nové brněnské atrakce. Velký společenský potenciál, přinejmenším mezi pejskaři, má i tzv. Veverka na hovno (autor: Radek Neugebauer). Je to koš na psí exkrementy v podobě veverky připevněné ke kmeni stromu v jakémkoliv parku. Pejskaři nejsou rybáři; patří mezi výsostně hovornou zájmovou skupinu. Přesto zapříst hovor na téma, jak je to sbírání hovének dnes veselé, dodává nový rozměr bezmála celé kynologii a zároveň hravě přispěje k tomu, že v Brně budou psí nadílky v útrobách veverek, a nikoli na vašich podrážkách.

Zakončit článek zvoucí na výstavu Městské zásahy příklady, které problémy města řeší s humorem, určitě nesnižuje závažnost celé akce, právě naopak, jsou dokladem, že tento projekt má smysl. Neboť na hovno je tu jedině veverka.

Městské zásahy Brno 2011, bývalá brněnská městská káznice, 27. května – 30. června 2011.

Prožitek nelineárního času

Tříměsíční rezidence dvojice umělců Alexandra Hackeho a Danielly de Picciotto vyvrcholila společným koncertem a vernisáží jejich multimediální instalace – a priori tempo.

ANNA IRMANOVOVÁ

Ve videu z vernisáže výstavy „a priori tempo“ vypovídá Daniella de Picciotto: „Na čase je fascinující to, že jde o osobní a subjektivní pojem, ačkoliv je to také neutrální a objektivní veličina. Podle toho, z jaké perspektivy se rozhodneme jej posuzovat, může být jak dominantní a omezující, tak i vnímavý a přístupný. Naše moderní životy jsou většinou ovládány jeho striktními pravidly. Pokusili jsme se zamyslet, jak lze vůbec uniknout tomuto dogmatu, na kterém industrialismus postavil své motto ‚čas jsou peníze‘ a jak nalézt a prozkoumat dvojznačnost tohoto hrozivého tlaku. Chceme se osvobodit a dát času jiný tvar a rytmus.“

Umělecký pár rezidentů MeetFactory vytvořil svoji multimediální instalaci jako konstrukci věže s několika projekcemi. Každý pohyblivý obraz má svůj vlastní rytmus a výpověď. Vycházejí z poučení o tom, že čas není lineární a prostor pouze trojrozměrný. To, že čas tedy plyne a je měřitelný hodinami, jsou naučené způsoby vnímání. Bez pochopení souvislostí.

Dnes již víme o existenci multidimenzionální a multitemporální reality a multimediální komponenty nám umožňují nejen se toto vnímání naučit, ale také s ním tvůrčím způsobem pracovat. Lineární čas je pak možné vpravit do celkového vyjádření multitemporality jako součást modelu trojrozměrné reality. Dá se konstrukčně změnit a přetvářet.

Čas je podle dvojice umělců záležitostí poměru vnitřních pocitů a vnějších podnětů. Neplyne, jen se občas ukazuje a zase se ztrácí, přímo závislý na pocitech. Pocity se ztrácejí a vyjevují stejně náhle a nečekaně jako čas sám.

Alexander Hacke je multimediální umělec, hudebník a skladatel. Jako „ředitel kapely“ Einsturzende Neubauten často přijíždí do Prahy. Několikrát zde vystupoval s vlastním projektem nebo jako součást projektu jiných – Tiger Lillies, na festivalu Alternativa, nebo byl hostem divadla Archa. Loni v listopadu se na koncertě k třiceti letům kapely EN prezentovala dvojice Hacke a Picciotto skladbami z nového alba Hitmanns Heel.

Danielle de Picciotto je americká performerka žijící v Berlíně. Spolupracovala také s Tiger Lillies, Gudrun Gut a mnoha jinými. Stála společně s Dr. Mottem u zrodu berlínské Love Parade. Maluje, stříhá video a skládá hudbu (Space Cowboys, Ocean Club). Má cit pro evropské pohádky, inspiruje se vyzkoušenými postupy vyprávění jak v kresbě (připomíná Williama Blakea), tak v hudbě a experimentálním filmu. Je schopná vytvářet věci intimní i okázalé. Skrytě výbušné.

Oba umělci, jak spolu, tak každý zvlášť, citlivě reflektují myšlenkový a intuitivní proud kultury společné Praze i Berlínu a kulturnímu undergroundu – nezávislosti a nepoplatnosti vůbec. Pokud z jejich tvorby nezmizí poctivost výpovědi a věrnost nelineárním pocitům, můžeme je v Praze vítat častěji a jistě to bude stát vždycky za to. Nyní je lze spatřit na evropském turné The Burn Baby Burn v multimediální show společně s dalšími umělci.

Danielle de Picciotto a Alexander Hacke, „a priori tempo“, Meet Factory, Praha, 12. května až 5. června 2011.

Anna Irmanovová (1970) je výtvarnice a publicistka.

Estétská symfonie o marnosti

Nový film Larse von Triera *Melancholia* si pohrává s žánrem katastrofických filmů. Reakce postav na blížící se konec světa je protkán vizuálně přitažlivou podívanou v tempu andante.

LUCIE ČESÁLKOVÁ

Z letošního filmového festivalu v Cannes odjížděl kontroverzními kousky posedlý dánský režisér Lars von Trier dřív, než si patrně i sám naplánoval. Festivalové vedení mu, obrazně řečeno, sbalilo kufry za to, že se na tiskové konferenci ke svému novému (navíc soutěžnímu) snímku Melancholia vyznal ze svých sympatií k Hitlerovi. Jednání zástupců festivalu veřejnost v zápětí takřka jednohlasně odmítla jako unáhlené a především alibistické – jako důkaz potřeby vyhnout se debatě, která by na téma postoje k nacismu a na meze veřejné i neveřejné relativizace jeho významu, na téma její omluvitelnosti, či neomluvitelnosti z různých pozic, mohla být seriózně vedena. Ať už se totiž kloníme spíše k tomu, že Trier sám sebe zavedl do úzkých prvním zbrklým plácnutím, první vlastně klukovsky hloupoučkou reakcí, již v něm vyvolala otázka, zda jej inspiruje nacistické umění, a do níž se dál zamotal, nebo že šlo o záměrný vtip, je třeba přiznat, že i ta novinářská otázka byla tak trochu hloupá. Už proto, že se dalo očekávat, že ješitný provokatér Trierova formátu bude reagovat ironicky nebo přinejmenším nestandardně – ostatně jako mnozí z jeho filmových hrdinů.

Podřídit se řádu

V samotné Melancholii se doslovného vyhození z vážené společnosti dostane matce hlavní hrdinky Justine (Kirsten Dunstová), jež na svatební hostině své dcery povýšeně provokuje nejen při slavnostním proslovu, v němž se vysměje instituci svatby jako takové a především malomyslnosti a slabosti všech, kteří něčemu podobnému podlehnou, ale navíc tím, že se dál neúčastní klíčových ceremonií, které jsou dle svatebních zvyklostí v plánu. Rebelování vůči pořádku akce je ostatně jedním z dílčích leitmotivů celé první části snímku, přičemž se na jedné straně odhaluje absurdnost ritualizace společenských akcí, jež znepokojuje víc, než uklidňuje, na straně druhé, na rovině mezilidských vztahů, upozorňuje na hranice akceptovatelnosti, respektive neomluvitelného výstřelku. Zpupné chování matky, samotné Justine, ale i jejího otce na hostině totiž nelze brát pouze jako samolibé gesto vzdoru vůči systému, ale jako urážku blízkých, kteří, zejména v případě Justine, právě pro ně tento svět, tento systém připravili, avšak bohužel též vybavili pravidly a konvencemi.

Představuje-li první část filmu, pojmenovaná podle nevěsty Justine, na příkladu ne tak docela vydařené hostiny ukázku problematického vztahu člověka k určitému, v tomto případě lidským jednáním ovlivnitelnému řádu, pak druhá část, nesoucí jméno Justininy sestry Claire (Charlotte Gainsbourgová), zvýznamňuje totéž pnutí, leč ve smyslu řádu vymykajícího se lidské vůli – řádu fyzikálního či astronomického, řádu pohybu vesmírných těles. K Zemi se přibližuje planeta Melancholie, přičemž podle jedněch teorií ji těsně mine, což nabídne lidem možnost zúčastnit se podmanivého spektáklu „průletu“ v bezprostřední blízkosti zemského povrchu, podle druhých do Země narazí a způsobí „konec světa“. Prostřednictvím velmi dobře nuancovaných dialogů i detailů jednání jednotlivých postav nabízí Trier různé možné podoby vztahu člověka k této specifické situaci rozvratu řádu a hodnot: strach (Claire), vědecká posedlost (John, Clairin manžel), zmatená nejistota (Leo, Clairin syn), smíření, podpořené blíže nespecifikovanou psychickou poruchou Justine, projevující se zádumčivou apatičností a související patrně s jejími jasnozřivými schopnostmi a právě s pohyby vesmírných těles.

Mezi nebem a zemí

Svou vizi čekání na konec světa přitom Trier vykresluje působivou vizuální poetikou, vypůjčující si něco z *Rodinné oslavy* Thomase Vinterberga, něco z katastrofické spektakulárnosti sci-fi „Armagedonů“, něco z melodramatických mystérií typu nového (Soderberghova) *Solarisu*. V podstatě konvenčně pojaté scény hostiny i následného „rodinného“ života Justine s Clairinou zbohatlou rodinou na venkovském zámečku Trier prokládá hypnoticky oslnivými, Wagnerovou monumentální hudbou podloženými obrazy meziplanetárních tanců a Justinina pozemského podléhání Melancholii. Vysoce stylizované scény celý příběh Melancholie rámují – v uchvacujícím prologu a finální apokalypse. Velkolepost především úvodní sekvence krom hudby a reklamně hyperrealistické stylizace a kompozice mizanscény obrazu významně podporuje i zpomalení záběrů. Právě zpomalení dodává těmto sekvencím nótu patosu, jež spolu s výrazem Kirsten Dunstové, takřka přízračně zakaleným melancholickou letargií, posouvají Trierův film do polohy bezútěšné litanie o marnosti. Pocity marnosti a větší či menší ochota či snaha překonávat tyto pocity v Melancholii stimulují jak napětí mezi postavami, vyprovokované Justininými melancholickými náladami, tak napětí mezi světem a Melancholií jako planetou. Ta ve filmu na rovině obrazu funguje jednoznačně jako silný vizuální symbol, nejčastěji rámovaný drátem Leova jednoduchého zařízení na měření její vzdálenosti od Země. Významově pak fascinuje jako objekt magické hrozby i zdroj běžně nezakusitelné energie. I proto, že Trier závěrečnou scénu konce světa inscenuje v pohádkovém duchu, vyznívá jeho zánik jako moment naděje, jako dovětek estétské symfonie.

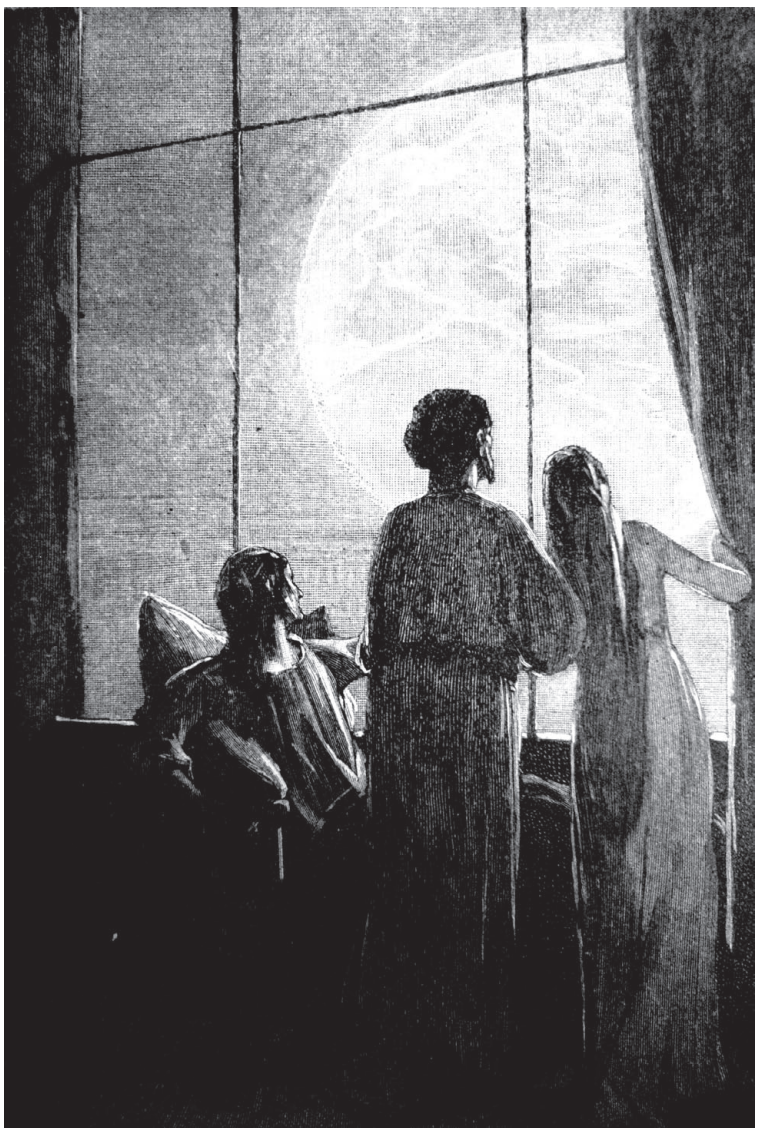

„Viděli, jak hvězda roste, jak se blíží k nim…“ Zdroj: Camille Flammarion, Konec světa, Praha 1894, nakladatelství J. Otto

Melancholia (2011). Režie a scénář: Lars von Trier. Kamera: Manuel Alberto Claro. Střih: Morten Hojbjerg, Molly Marlene Stensgaard. Hrají: Kirsten Dunst, Charlotte Gainsbourg, Kiefer Sutherland, Charlotte Rampling, Alexander Skarsgård, Cameron Spurr. Premiéra v ČR: 26. května 2011.

Lucie Česálková, Ph.D., (1983) je publicistka a historička filmu.

Přirozené světlo

Jako neolitická kamenná stéla působí hudba britského tria Lau – zakotvena v dávné tradici nepřipouští pochyby o své existenci. A zjeví se i na Moravě.

JIŘÍ PLOCEK

Po letech sledování hudby z Britských ostrovů, jíž se souhrnně a nepřesně říká „keltská“, jsem si myslel, že už není možné přijít s něčím novým. Vějíř stylů od zemitě tradičního fidlování po nejrůznější hudební projevy kombinací tradičních nástrojů (housle, akordeon, píšťaly, dudy) s rockovým základem se zdál pokrývat všechny možné dialekty „keltské“ hudební řeči.

Na loňském festivalu v německém Rudolstadtu jsem šel na hradní nádvoří na koncert skotského tria Lau bez větších očekávání. Zkrátka si užít další ze stovek kapel, které ze sebe sypou zcela samozřejmě všechny ty reely, jigy, hornpipy, ony charakteristické taneční rytmy, jimž otevřeli brány do světa irští Chieftains. A přiznám se, byl jsem mírně skeptický při představě, jak může obyčejné akustické trio (housle, kytara, akordeon) uhrát prostor pro nejméně tisícihlavé publikum. Nu, pak už jsem se jen nestačil divit...

Tři zcela obyčejně vypadající chlapíci se posadili na židle a začali hrát. Už od prvních tónů bylo jasné, že vůbec obyčejní nejsou. Jestli je možno vytvořit pomocí tónů magnetické pole, tak Lau je určitě vytváří a jeho intenzita vůbec nezávisí na velikosti prostoru. Z trojice hudebníků vyvěraly bez nadbytečných gest a pohybů zvuky záhy odlité do melodií a rytmů. Zněly „keltsky“, ale jen v prvním plánu, tradiční rytmy se proměňovaly v důmyslných a repetitivních kombinacích v místy nespočitatelné přechodové pasáže, které měly spíše blíž k Balkánu než k Británii. Velké hudební plochy byly dějištěm umné práce s dynamikou, místy oživené a rozvolňované improvizacemi.

S Lau si hudební škatulkáři příliš nevědí rady. V jejich hře sice najdeme jasné prvky tradice či lépe jejich ozvěnu, ale Lau nehrají příliš tradičního materiálu. Jsou nabití svými nápady a staví převážně na nich. A to i v případě, že občas přebírají cizí autorské písně. Jejich verze beatlesovské písně Dear Prudence ze zatím posledního studiového alba Arc Light (2009) je vším jiným, jenom ne obyčejnou cover verzí slavného hitu. Právě z tohoto alba čerpali muzikanti z Lau na koncertě v Rudolstadtu. Nevím, jestli lze dostatečně slovy popsat něco, co se musí slyšet, ale například skladba Horizontigo je ukázkovým příkladem, jak by mohla vypadat muzikantská mše. Prosté opakování tří základních akordů v pomalém tempu, narůstající dynamicky od téměř neslyšného pianissima, po několik minut elektrizovalo posluchače a otevřelo je postupnému přibývání energie plné zvláštního očekávání, umocněného občasnými melancholickými pasážemi, až v jedné chvíli se tento stav zlomil do radostné, durově svítící, rychlé a rytmické forte pasáže, jež byla skutečnou katarzí, očištěním, aby se nakonec rozpustila v pianissimu propuštění.

Lau mají zvláštní pozici na britské folkové scéně. Nazývá-li je někdo experimentátory, pak jejich experimenty nemají ostré hrany, ale jsou tím nejpřirozenějším projevem – „přirozeným světlem“. Tak zní překlad starého slova lau, které pochází z Orknejských ostrovů u severního okraje Skotska a spolu s tamními obyvateli má kořeny v dávném neolitu. Trio, které se dalo dohromady teprve v roce 2004 v Edinburghu, tvoří ovšem muzikanti značně ostřílení z doprovodných kapel různých folkových hvězd (Kate Rusbyová, Eliza McCarthyová, Joan Baezová a jiní) a ve svém úsilí zcela synergičtí: kytarista a zpěvák Kris Drever z Orknejských ostrovů, houslista Aidan O'Rourke ze západního skotského pobřeží a Angličan původem z Cambridge Martin Green na akordeon. Za krátkou dobu své existence se jim dostalo neobvyklých uznání – loni se potřetí za sebou stali držiteli prestižní ceny BBC Folk Award. Píšu tento článek a vím, že Lau vystoupí vedle dalších zajímavých interpretů v letošním programu našeho malého moravského Rudolstadtu – na Folkových prázdninách v Náměšti nad Oslavou. S dobrým svědomím neváhám doporučit tuto ozdobu programu Folkovek čtenářům Kulturních novin.

Literární police

Steve Sem-Sandberg
CHUDÍ V LODŽI
Překlad Dagmar Hartlová, Paseka 2011, 528 stran.

Ghetto v polské Lodži se v prvních letech druhé světové války proměnilo v jedno z míst přecpaných lidmi, po kterých s koncem bojů zbyl jen zajímavý archiv a výpověď hrstky přeživších. Z těchto podkladů vycházel autor, který sleduje částečně vyfabulovaný osud několika skutečných obyvatel, z nichž je nejvíce diskutována kontroverzní postava židovského staršího Rumkowského. Interpretace jeho dvojznačného postu představitele těch, kteří nemají žádné pozice k vyjednávání a většinou ani naději, je však ponechána na čtenáři. Umožňuje to odstup a nesentimentální styl, s nimiž autor popisuje všední i zlomové okamžiky života společenství, které je odsouzeno k tragickému konci. Kniha vzbudila velkou pozornost jak v Sem-Sandbergově domovském Švédsku, tak v řadě zemí, do jejichž jazyků je v současnosti překládána.

Jan Zábrana – dědicové
SOCHA Z HLASŮ
Torst 2011, 50 stran.

Poslední báseň uveřejnil Jan Zábrana v roce 1969. V období normalizace byl násilně umlčen. Věnoval se překladatelské činnosti a jeho péčí se tak k českému čtenáři dostávají díla Borise Pasternaka, Mariny Cvetajevy, Osipa Mandelštama, Ivana Alexejeviče Bunina nebo uhrančivá Rudá jízda Isaaka Babela. Jeho vlastní dílo bylo vydáno po revoluci zejména přičiněním nakladatelství Torst; *Básně* (1993), *Celý život* (2001), *Nápěvy* (2007). K autorovým nedožitým osmdesátým narozeninám vydalo letos jmenované nakladatelství výbor Zábranovy mélické poezie psané mezi lety 1950–1982. „...ty stránky z deníku (tak dávno ztraceného): / nějaké... ‚miloval' ... / nějaké... ‚ona jeho'" Přestože je socha z hlasů, socha ze vzduchu, v básních skloňovaným vytrácením, vzpomínkou, lijáckou marností, stojí i po sedmadvaceti letech od básníkovy smrti (za to).

Vladimir Nabokov
BLEDÝ OHEŇ
Překlad Pavel Dominik (próza) a Jiří Pelán (verš), Paseka 2011, 332 stran.

Nabokovův pátý román (1962) pojednává o vzniku textu a jeho interpretaci, o tvůrci a jeho vykladači. Tematika přitažlivá spíše pro literární vědce je v podání autora čtivým zážitkem. Po tragické smrti básníka Shadea, tedy poté, co se ze Shadea stává skutečný stín sebe sama, se jeho poémy *Bledý oheň* ujímá autorův obdivovatel a známý, Charles Kinbote, univerzitní učitel, aby text opatřil poznámkami a připravil k vydání. Kinboteova editorská práce je vše, jen ne pokornou službou mrtvému. Do komentářů vkládá mnoho osobního, text si přivlastňuje a parazituje na něm. Čtenář je postaven před dva paralelní světy (jeden v próze, druhý ve verši). Jejich konfrontací postupně odhaluje nejen Kinboteovu pochybnou identitu, ale také povahu vztahu mezi Kinbotem a Shadeem. Kde jsou meze interpretace a není vytoužená nesmrtelnost skrze dílo pouhým mýtem?

Sacha Sperling
BLUDY Z NUDY
Překlad Míša Řezáčová, Euromedia-Odeon 2011, 168 stran.

V roce 2009 vydal tehdy osmnáctiletý Sacha Sperling (pseudonym) ve Francii svůj první román. Debut oslovil jak kritiku, tak čtenáře, byl nominován na Prix de Flore. Sperling pochází z dobře situované rodiny (oba jeho rodiče jsou filmovými režiséry) a v prostředí horních deseti tisíc se román také odehrává. Vypravěčem je čtrnáctiletý mladík, který v prostopášném světě zbohatlíků ochutnává život, zakouší drogy, sex bez lásky a lásku bez sexu, zklamání i bolest. Kritika ocenila, že autor nepodléhá klišé zhýčkaného fracka žijícího v nadbytku, vyzdvihuje jeho rezervovaný styl a především schopnost pojmenovat úskalí své generace. Ta má totiž okamžitý přístup ke všem druhům obrazů a informací, ale také k násilí. Je vystavena tolika možnostem úniku, že nemusí ani vytáhnout paty z domu.

Hebe Kohlbrugge
DVAKRÁT DVĚ JE PĚT
Překlad Monika Žárská, EMAN 2011, 288 stran.

Knihu s podtitulkem *Můj nevypočitatelný život od roku 1914* představila 20. května v Praze autorka, sedmadevadesátiletá nizozemská protestantka. Její fascinující příběh nás provádí předválečným dospíváním, dobou protektorátní, kdy se připojila k odboji. V roce 1944 se dostala do koncentračního tábora, z něhož začátkem roku 1945 se štěstím vyvázla živá. Po válce začala pracovat v Nizozemské reformované církvi a její aktivity ji zavedly do mnoha zemí, včetně východoevropských. V Československu navázala bohaté kontakty s českými evangelíky a disentem. Působivé, nepatetické vyprávění statečné věřící ženy je nejen důležitým dobovým dokumentem, ale i klenotem životopisné literatury.

John Virapen
NEŽÁDOUCÍ ÚČINEK: SMRT
Překlad Eva Musilová, Slovart-Print 2010, 250 stran.

Název evokuje kriminální román, ale není jím. Podtitulek *Přiznání bývalého ředitele farmaceutického koncernu* nás přibližuje obsahu. John Virapen byl ředitelem farmaceutického giganta, společnosti Eli Lilly & Company, jež je jedním z nejvýznamějších výrobců psychofarmak. Z nich je snad nejznámějším antidepresivum Prozac. Je symbolem jisté zvrácenosti farmaceutického průmyslu a jeho strategií. Ať už John Virapen psal kvůli výčitkám svědomí, nebo aby vydělal na atraktivním tématu, jeho kniha je čtivou a důležitou sondou do myšlení „obchodníků se zdravím", kteří problematicky ovlivňují humanistické jádro medicíny a mají globální dopady na lidstvo.

Literární ukázka

Kniha *Co tvrdí Molero* portugalského spisovatele Dinise Machada vyšla poprvé v roce 1977 a dočkala se velkého ohlasu čtenářů i kritiky. Polyfonní román tvoří záznam rozhovoru dvou mužů nad zprávou jejich kolegy Molera, který pátrá po jistém chlapci. V českém překladu, ze kterého je naše ukázka, vychází v těchto dnech v nakladatelství Dauphin.

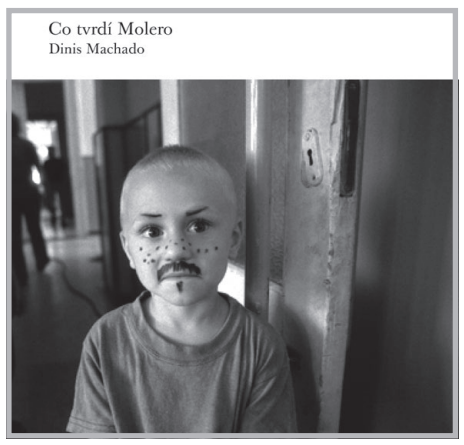

„Chlapec ho dovlekl na druhý břeh," řekl Austin, „položil ho na záda a přinutil ho dělat dechová cvičení. Když se snesla noc, rozdělal oheň." „O koho šlo?" zeptal se Mister DeLuxe. „Molero jméno neuvádí," pravil Austin, „avšak dá se předpokládat, že šlo o někoho, kdo se zrovna topil." „To se stalo na řece?" zeptal se Mister DeLuxe. „To Molero nespecifikuje," řekl Austin, „ale na straně dvě stě osm se k této události vrací podle něj v nezbytně věšteckém tónu, jelikož všecko se spřádá tak, aby bylo skutečně nemožné plně objasnit jisté zmatené pasáže." „Rozdělal oheň," pravil Mister DeLuxe, „a dál?" „Oheň," řekl Austin, „slouží k odehnání divoké zvěře." „To se stalo v Africe?" zeptal se Mister DeLuxe. „Všechno naznačuje tomu, že ano," pravil Austin, „Molero však na straně dvě stě tři poznamenává, že se omezuje pouze na přepis toho, co našel v chlapcově deníku, a vyhýbá se interpretacím, narážkám a subjektivizaci." „Nevěděl jsem, že existuje deník," pravil Mister DeLuxe.

...

V pomíjivých pohledech zahlédl vděčnost za všechno a v tvrdosti jiných očí spatřil všeho odmítnutí, hodně bezradnosti, jistou výzvu, vytržení, určitý strach, tajné bolesti, olizované rány, umlčené výkřiky, nesmírný pot tváře, skousnuté nářky, skryté běsy, přízemní zrady, zbytečné zločiny, a rovněž lilie, setkání na nárožích, macešky, přátelství, otevřená srdce, spokojenost, potěšení z ničeho, byl slunce i déšť, smích a pláč, hlava ve větru, obličej v blátě, falešná mince, libra šterlinků, plivaná krev, svěží slina, svalová bolest, zasloužený odpočinek, řeka, která nepostojí, břeh, který zůstává, list, který padá, větev, která roste, správná cesta, odbočka, Velký vůz, hluboké bahno, zpěv i němota, brilantnost i zaslepenost, silný duch, vlekoucí se noha, zaměněná bota a chodidlo v písku, do čtvrti se vrátil jisté měsíčné noci, vládl naprostý klid, spěte všichni, spěte všichni, vzpomněl si na Manuela Bandeiru a na to, že všichni hluboce spí, zítra snad nastane nový den, snad přijde, kdo ví?, Hnutí kapitánů vzniklo, než jsi mrknul okem, strážník na pochůzce se na něj úkosem podíval, nic se neděje, jen si znovu prohlížím čtvrť svého mládí, je to dávno, hodně dávno, co jsem odjel, to krev tepající v žilách mě přivedla nazpátek, nebudu rušit, nikoho neprobudím, na této pouti se našlapuje po špičkách, jejich únava je tak velká jako jejich chudoba a statečnost, a moudré rozvržení radosti, přišel jsem pouze, abych seřídil tlukot srdce s rytmem kroků, až se rozední, já už budu pryč, pojedu odtud do Montevidea a odnesu si kus hroudy vzdálené vlasti, pak budu pokračovat do Pensylvánie, celá země je tahle čtvrť a tenhle sen, tenhle kořen všeobecného soužití, jsem plný světa, rád chodím a chodím, a v tom je ta potíž, musím totiž najít poslední hranici.

...

„Když chlapec přijel do Pensylvánie," řekl Austin, „ani se tam neohřál a hned dostal obrovskou chuť vyrazit do Tibetu. V Tibetu se na chvilku zdržel, fotil Himaláje, nachomítl se k obchodování s čajem, čtrnáct dní a několik hodin šíleně miloval jednu prostitutku, poznal několik mnichů, modrého psa, člověka, který hledal jiného, jenž měl mít stradivárky, několikrát se ho v různých dnech a rozličných hodinách zeptal, neviděl jste náhodou tady v Tibetu muže se stradivárkami?, je to vysoký muž, blonďák, má nepoddajnou čupřinu, kterou setřásá z čela pohozením hlavy, nosí purpurovou košili a ponožky téže barvy, před dvaceti šesti lety, pomalu už to bude dvacet sedm let, mi ukradl moje milované stradivárky. Chlapec tam na místě, kde malá říčka teče proti proudu, poznal, nebo má se za to, že poznal bájnou postavu, Poustevníka s ledovýma rukama, který žil na břehu té malé říčky, rozmlouval s ní a podle Molera si někdy krátil čas tím, že měnil její tok, když dal svou studenou ruku metr a půl nad vodu. Poustevník s ledovýma rukama v podpaží nosil jakýsi cylindr ze spletené trávy, který způsoboval vidění, stačilo se skrz něj podívat a spatřilo se to, co si každý přál v budoucnosti, řekl chlapci, ať přijde blíž a nestoupne mu na bílý vous, který mu sahal až k zemi, a ať mu políbí ruku, chlapec mu ruku políbil a na rtech mu zůstaly krystalky ledu, které potají setřel ukazováčkem pravé ruky, potom se ho Poustevník s ledovýma rukama zeptal, oč jde, jenom aby se chlapec trochu uvolnil, protože on už to věděl, chlapec prohlásil, že stále hledá poslední hranici, že je nomádem všech nomádů, který za sebou táhne rance vzpomínek, zvuk rozbitých lahví, jistou červeně olemovanou čerň, atakdále, takže se chceš podívat skrz věštecký cylindr?, zeptal se ho Poustevník, chceš poznat poslední hranici a to, co je za ní?..."

Dinis Machado: Co tvrdí Molero. Překlad Vlastimil Váně, Dauphin 2011.

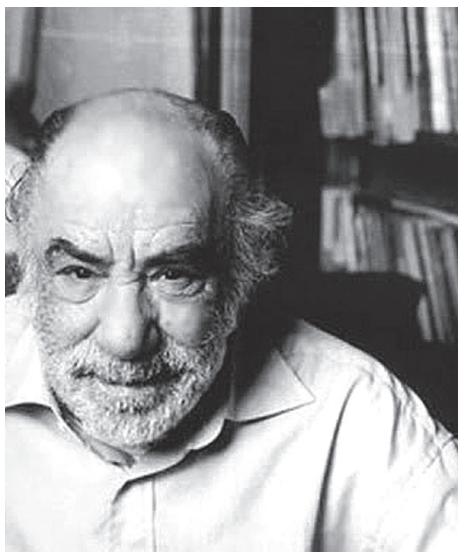

Dinis Machado (1930–2008)
Portugalský prozaik, sportovní novinář a filmový kritik. Pod pseudonymem Dennis McShade psal detektivní romány.
Co tvrdí Molero je příběh rozvíjející se v několika rovinách, s mnoha intertextuálními přesahy, laskavou ironií a hravostí, zároveň však hluboce filosofující, vybízející k otázkám.

NOVINKY Z NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK

doplnek nakladatelství

Josef Šmajs
Potřebujeme filosofii přežití?
Úvahy o přírodě, kultuře, ekonomice, práci, poznání a popularizaci vědy

V rozšířeném a přepracovaném textu předkládá autor evolučně ontologickou charakteristiku mnoha aspektů současného světa. Ústředním tématem knihy zůstává existenciální konflikt kultury s přírodou, ale jeho analýza je prohloubena o reflexi skrytého duchovního základu kultury a konkretizována úvahami o vztahu ekonomiky a přírody a o historickém obsahu lidské práce. Autor čtenáři nabízí nový pohled na problém transformace dnešní protipřírodní kultury na kulturu slučitelnou s člověkem i se Zemí, kulturu dlouhodobě možnou.

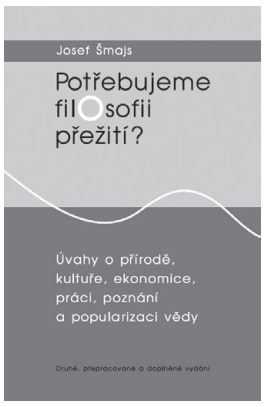

2., přepracované a doplněné vydání, brož., 152 stran, 179 Kč, ISBN 978-80-7239-257-5

Uwe Timm
Na příkladu mého bratra

Tématem autobiografické knihy je osud autorova staršího bratra, který se ve svých 18 letech dobrovolně přihlásil ke zbraním SS a o rok později zemřel po těžkém zranění na východní frontě. Na základě korespondence a záznamů v jeho frontovém deníku se Uwe Timm zamýšlí nad bratrovou motivací, pokouší se život svých blízkých zobecnit jako celkem obvyklý příběh mnoha podobných německých rodin. Nehledá pro Němce alibi; naopak zcela jasně říká, že všichni o nacistických zločinech věděli, ale nikdo se na nic neptal.
K výjimečnosti díla přispívá autorův střízlivý a úsporný styl vyprávění. Knihu doplňuje zasvěcený doslov Ivana Klímy.

váz., 124 stran, 209 Kč, ISBN 978-80-7239-253-7

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK, tel.: 545 242 455, 731 507 666, doplnek@doplnek.cz, www.doplnek.cz

---

INDIES HAPPY TRAILS RECORDS

Krásné nové stroje
Nechtěné doteky

MAM656-2

Ve 28. sezóně svého koncertování vydávají Krásné nové stroje svoje čtvrté CD, tentokrát s názvem „Nechtěné doteky". Nechtěné doteky žánrů, stylů, nechtěné doteky v individuálních přístupech jednotlivých hráčů, nechtěné doteky v obsahu a formě skladeb.

Oboroh
Žalmy III - Pozvedám své oči k horám

MAM655-2

Oboroh se vrátil ke svým kořenům a na přelomu února a března nahrál ve studiu Indies v Brně po osmnácti letech třetí album zhudebněných žalmů v doslovném znění podle Českého ekumenického překladu Bible.

Indies Happy Trails, Štefánikova 8, Brno, 602 00, CZ, EU
www.indiesrec.eu, distribuce@indiesrec.eu

FOLKOVÉ PRÁZDNINY 2011 NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU

Sobota 23.7.
19:00
"SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ FOLKOVÝCH PRÁZDNIN"
IDA KELAROVÁ & JAZZ FAMELIJA
FÉLIX LAJKÓ DUO (SRB, H)

Neděle 24.7.
14:00
"DIVADELNÍ DEN
Houževnatost s divadly, šramly, bandy a memory bandy"
Muzikanti a kejklíři (od 14:00 na náměstí)
Komediantský a kejklířský průvod od mostu na zámek (od 14:30 z náměstí)
Divadla, koncerty, dílny od 15:30 v areálu zámku
Divadlo KUFR: Dvojka, Kejklíř Vojta Vrtek, Divadlo Líšeň: Andělé z lesa
Divadlo Já to jsem (Adam Berger & Vítěslav Marčík mL.): Pinocchio,
PETR NIKL: BLUDNÝ RYBÁŘ
THE TAP TAP
TRABAND & LUCIE REDLOVÁ j.h.
ZUZANA MICHNOVÁ A OSKAR PETR & PETR KALANDRA MEMORY BAND
VETEX (B)

Pondělí 25.7.
17:30
"ŽIDOVSKÉ A POETICKÉ CESTY"
KVĚTY
DANIEL KAHN & THE PAINTED BIRD (USA, D)
MOISHE´S BAGEL (GB)

Úterý 26.7.
17:30
"CESTY VOKÁLNÍ"
ETERNAL SEEKERS
(Lenka Dusilová, Beata Hlavenková & Clarinet Factory)
JUAN PABLO VILLA & MEIA DA SHONTA (MEX)
SERGEJ STAROSTIN & "ZHYLI-BYLI" (RUS)

Středa 27.7.
17:30
"CESTY V KRAJINĚ"
RÓBERT LAKATOS & RÉV (SK, H)
KATKA GARCÍA & GARCIA
LAU (GB)

Čtvrtek 28.7.
17:30
"VLASTNÍ CESTY"
JABLKOŇ
JESCA HOOP (USA, GB)
SHTETL SUPERSTARS (GB, UA, ...)

Pátek 29.7.
17:30
"DEN CEST"
LENKA LICHTENBERG (CDN, IL, CZ)
OQUESTRADA (P)
GLEN HANSARD (IRL)

Sobota 30.7.
16:00
"CESTY ROZMANITÉ"
TOMÁŠ KLUS
TROJKA ZUZANY HOMOLOVEJ (SK)
SPIRITUÁL KVINTET
JIŘÍ PAVLICA & HRADIŠŤAN

Neděle 31.7.
17:00
"20 LET DRUHÉ TRÁVY"
JAVORY BEAT
TIM ERIKSEN (USA)
CHARLIE McCOY (USA)
DRUHÁ TRÁVA

Cesty - Oslava houževnatosti

world music - folk - zahraniční hosté
divadla - šramly - písničkáři - Open scéna
noční koncerty - výstavy - Oranžová scéna
Kolokvium - kemp - občerstvení - hlídání dětí
Hnízdo múz: festival tvůrčích dílen, workshopů a seminářů

Předprodej:
IC Náměšť n.O.- Masarykovo nám. 100
Běhounská 17, Brno
Indies - Poštovská 2, Brno
FT Records - Kapucínské nám. 10, Brno
Kudrna - podchod hlavního nádraží, Brno
IC Třebíč - Karlovo náměstí 53
IC Velká Bíteš - Masarykovo náměstí 5
www.ticketstream.cz

SKUPINA ČEZ
GENERÁLNÍ PARTNER

Informace:
MěKS Náměšť nad Oslavou,
tel. 568 620 493,
e-mail: info@folkoveprazdniny.cz
www.folkoveprazdniny.cz

Unijazz ve spolupráci s městem Boskovice a rodinou Mensdorff-Pouilly pod záštitou hejtmana Jihomoravského kraje pořádá

7.–10. července 2011

FESTIVAL PRO ŽIDOVSKOU ČTVRŤ

BOSKOVICE 2011

HUDBA
DIVADLA
FILMY
AUTORSKÁ ČTENÍ
VÝSTAVY
DJs
JAMSESSIONS

THE PLASTIC PEOPLE OF THE UNIVERSE, GARAGE, CUKUNFT (PL), ALLSTAR REFJÚDŽÍ BAND, DVA, PRAGO UNION + LIVĚ BAND, LOS CAPAROS (IZRAEL), THE CHANCERS, PLEASE THE TREES, MAREK NOVOTNÝ QUINTET, BEŇA A PTASZEK A MNOHO DALŠÍCH

WWW.BOSKOVICE-FESTIVAL.CZ

Permanentka na 4 dny: 390 Kč / studenti (ISIC) 300 Kč

Za finanční podpory Ministerstva kultury ČR, Jihomoravského kraje a Federace židovských obcí v ČR.

Spravedlnost!

ERAZIM KOHÁK

Je to mohutné, mocné heslo, výkřik bolesti a naděje. Bezděky v něm cítíme příslib plnosti života, ve kterém už nic nebude bolet, nikdo nikomu ubližovat, nikdo podvádět. V tom heslu zní ozvuky dávného biblického snu o království nebeském, ve kterém Bůh setře každou slzu, kde nebude bolest ani zabíjení a kde jehňátko s pardálem lehati bude.

No, krásné – dokud to nezačneme domýšlet. Totiž na tomto světě je spravedlnost vždycky něčí. To nezměníme. Můžeme jen domýšlet, co je ta naše spravedlnost – a o jakou spravedlnost chceme usilovat.

Po změnách minulého století oslovuje mnoho lidí pojetí *konservativní*. Konservativní myšlení se brání proti změnám. Chce konservovat, vyhnout se novotám. Spravedlnost pro ně znamená úctu ke starým, prý i dobrým zvyklostem. Pro konservativní myšlení spravedlnost znamená úctu ke starým zvyklostem. V toku věků lidského obcování prý vypluje na povrch vlastní řád věcí či přírody. I dobře míněné novoty vedou k horšímu. Dobré a spravedlivé je, co je zaběhnuté, ověřené zvykem. Spravedlnost v (neo)konservativním pojetí pak znamená od každého, co jsme vždy požadovali, každému, co mu od věků náleželo, bohatému bohatství, chudému skromnost.

Proti odvěkému konservativnímu myšlení se v novověku postavilo *liberální* myšlení s heslem neomezených možností. Pro liberály je každé omezení bezpráví, nanejvýš nutné, nikdy dobré. Odtud představa, že nejlepší je vláda, která co nejméně vládne. Liberální pojetí spravedlnosti vyjadřuje zásada: Od každého, co si nedovede ubránit, každému, co si dokáže urvat. Tak neomaleně to ovšem nikdo neprohlásí. Liberálové rádi hovoří o svobodě, kterou omezuje jen svoboda druhého, případně o svobodné soutěži, nezkreslené regulací. Když považujeme každý nárok za oprávněný a každé omezení za křivdu, pak soužití znamená boj a spravedlnost znamená opravdu jen od každého, co si nedokáže ubránit, každému, co si dokáže urvat? Rouška zdvořilosti to nemění.

Pak je tu zas odedávna třetí pojetí, *demokratické* – ač když se demokracií ohání kde kdo, je lépe je označit výslovně jako *(sociálně) demokratické*. Ona totiž jiná demokracie je iluze.

Demokracie se rodí z propojení svobody, zásadní občanské rovnoprávnosti a stejně zásadní dobré vůle vůči druhým. Stěžejní je tu rovnoprávnost. Nikdo nemá právo nadřazovat se druhým. Jistě, v průběhu lidského obcování dochází přirozeně k moci, ať už politické, sociální či ekonomické. Těžko hovořit o spravedlivém soužití nadnárodního koncernu s drobným řemeslníkem. Svobodu tu je potřeba bránit podřízením soustředěné moci pravidlům demokratického soužití. To je jádro demokracie – podřízení moci dohledu ovládaných. Soužití ve svobodě je možné jen v rámci demokratických pravidel, úcty k svébytnosti každého, dobré vůle k potřebám všech.

Z toho vychází (sociálně) demokratické pojetí spravedlnosti. Dobrá vůle vůči všem znamená občanskou soudržnost: nikoho nenecháme na holičkách. Úcta k právům každého znamená, že nikoho nezatížíme natolik, že bychom mu upřeli důstojnost humanity. Z ideálu svobody, úcty a soudržnosti – a ne ze stranického prohlášení – vyplývá (sociálně) demokratické pojetí spravedlnosti: Od každého jen podle jeho možností, každému podle jeho potřeb.

A co to znamená v praxi? Třeba ve financování zdravotnictví spravedlnost znamená odvody stupňované podle schopnosti přispívat – od každého podle jeho možností. Zároveň znamená zdravotní péči podle potřeby léčit, ne podle schopnosti platit. Vždyť jsme si rovní v touze po životu a po zdraví.

Platí to ostatně o všem. Jenže to bychom jen opakovali, co je zjevné: Spravedlnost v demokratickém soužití znamená od každého podle možností, každému podle potřeby.

FEJETON PETRA KOVÁŘE

Ve spíži je myš

Kůrovec vylétl už v dubnu. Média se v té souvislosti opět otevřela otázce, bít, či nebít? Ředitel Národního parku Šumava, pan Stráský, nasadil do boje pesticidy, aniž by měl k jejich užití udělenou potřebnou výjimku. Škůdce je pojmenován a strach z následků jeho činnosti přiměřený lobby těžařských firem. Ale také byl jmenován náhradník ředitele Národní galerie, vybuchla další sopka na Islandu, puklo pár srdcí a některá si říhla, a zvyšuje se DPH knih, takže mýcení národního parku zjevně nebude vyrovnáno růstem džungle knižní.

Přemýšlel jsem, co z toho vybrat jako námět pro fejeton, ale pak rodičům uletěly včely. Dříve jsme v domácím hospodářství chovali slepice, králíky, prasata, nutrie, bejka, ale to už je pryč. Na jejich místo přišly včely. A uletěly. Když prchly do zahrady slepice, řvalo se kšáá a mávalo rukama, králík zase strachy přičupne a dá se lapit za uši, praseti se nadběhne a směruje se šťouchancem do zadku. Na útěk nových domácích zvířat jsem se díval bezradně očima alergika.

Včely, které opustí úl, jsou ty silné, s touhou po změně, větší aktivitě. Vylétnou, ale ještě neví kam, tak se provizorně usadí třeba na plotě a vysílají průzkumníky. Pokud zůstanou včelaři na očích, je to šance získat je zpátky. Touha se opevňuje hůř než dům, je zranitelná. Jistota řádu a organizace je narušena, strážkyně, které jindy nenechají vetřelce přiblížit se k úlu, roj nehájí, a tak přichází včelař, kropením touhu po změně zchladí, pak sebere královnu a následuje pokorné stěhování zpět. „Je potřeba je pořádně zapřáhnout! Pak nebudou blbnout!“ radili nám zkušení. Nevěřil jsem, že bych kdy mohl stát na píď od roje, nepobodán, nebo otevírat úl, v němž týmž to hučí. Nepoužívali jsme žádné ochranné masky, sítě, kukly. Jen vodu a oheň. To nemá být hutná symbolika archetypů, spíš prostota. Rozprašováním vody do vzduchu jsme mírnili včelí vzrušení, a když jsme se jim chtěli rýpat v obýváku, vyráběli jsme dým. Minimálně od dob Niccola Machiavelliho je stejná hra běžná také v lidském společenství. Včely ucítí v blízkosti úlu kouř, signál, že hoří. Připravují se okamžitě k evakuaci, nabírají zásoby na cestu, jsou méně pohyblivé a plně zaměstnané prožíváním blížící se katastrofy. Příležitost pro muže činu! V tu chvíli můžeme v klidu řezat tam, kam by nás jinak nepustily.

Na Šumavě je kůrovec. Ve spíži je myš. Pustíme tam, mámo, táto, kocoura? Co je řez a co je dým? Vratce se vykláním z okna a čichám. Zdá se, že u nás dým už nikdo nevyrábí. Rovnou se řeže. Bez masky, sítě, kukly. Jako by chyběla žihadla. Ale možná, že se společnost rojí; někam vylétla, teď visí na plotě, úl už někdo sbalil, tak na co vystrkovat zadnici? Kdepak dým. Leda počkat na podzim. Dokladem toho, že si naší situace všimli i jinde, je intervence sopky Grímsvötn; vtipná a přesná glosa z dílny trpaslíků a trollů.

www.kulturni-noviny.cz

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) 650 Kč

Jméno ____ Příjmení (firma) ____

Adresa ____ PSČ

E-mail: ____

Datum ____ Podpis ____

KULTURNÍ NOVINY 1/2011.
Vyšlo 15. června 2011.
Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno.

Registrace periodického tisku:
MK ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce: Jiří Plocek (šéfredaktor), Veronika Dopitová, Martina Schneiderová, Iveta Šedová, Petr Kovář.
Korektury: Světlana Kopřivová, Martina Vohralíková.

Typografie: Miroslav Švejda.
Návrh logotypu: Pavel Brabec.
Kresby: Aleš Čuma.
Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz.
Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz.
Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.
Vydáno za finanční podpory statutárního města Brna.

B | R | N | O

KALENDÁRIUM

bylo

V červnu 1392 byl položen základní kámen hlavní lodi svatovítské katedrály v Praze.

18. června 1860 F. L. Rieger předložil u císaře Františka Josefa I. memorandum. Žádalo jazykovou rovnoprávnost v úřadech a školství, oživení národních institucí a také vydávání českých politických novin.

16. června 1904 se James Joyce setkává se svou budoucí ženou Norou, temperamentní nevzdělanou ženou s minimálním zájmem o literaturu. Tento okamžik pak zvěčnil v Odysseovi, jehož děj se celý odehrává právě 16. 6. 1904.

28. června 1914 v neděli padly v Sarajevu výstřely G. Principa, člena srbské teroristické organizace Černá ruka, které usmrtily rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku hraběnku Žofii Chotkovou. O den později bylo vyhlášeno stanné právo v Bosně a Hercegovině.

12. června 1942 obdržela Anna Franková ke svým třináctým narozeninám deník, v němž po následující dva roky popisuje dění, které předcházelo zatčení Frankových. V roce 1944 byla tato židovská rodina převezena do Auschwitzu, kde Anna a její matka zemřely. Pečlivě uschované deníky byly objeveny na místě jejich úkrytu v Amsterdamu.

24. června 1942 se osada Ležáky na Chrudimsku stala obětí nacistického zvěrstva.

16.–21. června 1946 se konal I. sjezd českých spisovatelů; předsedou Syndikátu českých spisovatelů se stal F. Halas.

27.–29. června 1967 proběhl v Praze IV. sjezd československých spisovatelů, kde došlo k dosud největšímu konfliktu mezi zastánci a odpůrci reforem. Spisovatelé vědomě riskovali konflikt s mocí, volali po „evropském kontextu“. Zvlášť ostrá kritika zazněla ve vystoupeních L. Vaculíka, I. Klímy, A. J. Liehma, V. Havla, P. Kohouta, K. Kosíka. Vytvořená „jednotná fronta“ spisovatelů vyprovokovala odchod celé delegace ÚV KSČ v čele s J. Hendrychem. Vůči Svazu spisovatelů byla podniknuta perzekuční opatření.

30. června 1967 svým vystoupením na Vysoké škole stranické zahájil A. Novotný sérii útoků proti kritikům poměrů ve státě a nastolil tvrdý kurs znamenající konec „tání“, konec liberalizace.

27. června 1968 Literární listy, Práce, Zemědělské noviny a Mladá fronta uveřejnily výzvu Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům, všem, kterou vypracoval spisovatel L. Vaculík. Provolání vedle kritického pohledu na minulost vyznívalo jako výzva k nápravě; rozbouřilo a zdramatizovalo politický život v zemi. Odpůrci reformy hodnotili 2000 slov jako výzvu ke kontrarevoluci.

29. června 1989 byl zveřejněn manifest Několik vět, žádající svobodu a demokracii. Petici podepsaly v krátké době tisíce občanů (do konce července na 12 tisíc osob). Režim rozpoutal hysterickou kampaň proti signatářům (Rudé právo uveřejnilo 30. června t. r. článek Kdo seje vítr).

27. června 1991 poslední voják Sovětské armády opustil Československo.

bude

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

6.–30. 10. 2011 Surrealistická východiska 1948–1989, odklony, návraty, přesahy. Letohrádek Hvězda, Praha.

21. 6. – 25. 9. 2011 ObraSKov. Představena bude ucelená kolekce slovenské malby po roce 2000. Wannieck Gallery, Brno.

5.–25. 9. 2011 Konec avantgardy? Od mnichovské dohody ke komunistickému převratu. Městská knihovna, 2. patro, Galerie hlavního města Prahy.

FILM

1.–9. 7. 2011 46. mezinárodní filmový festival Karlovy Vary.

DIVADLO

6.–29. 6. 2011 23. ročník festivalu Tanec Praha 2011, Divadlo Ponec.

16.–26. 6. 2011 Pražské quadriennale 2011, přehlídka scénografie a divadelní architektury, Praha.

Červen–září 2011 VII. ročník Třeboňského divadelního festivalu.

LITERATURA:

17.–18. 6. 2011 Letní knižní veletrh, výstaviště Černá louka, Ostrava.

2.–9. 7. 2011 Šrámkova Sobotka 2011: Bylo nebylo, je není – mýtus v literatuře, 2.–9. 7. 2011.

HUDBA:

17. 6. 2011 Allan Stivell, bretonský zpěvák a hráč na keltskou harfu, Český Krumlov, Pivovarská zahrada. *(ms)*